زنجیرە ڕێنماییەکانی ڕێگای ڕاست (٢٨)

١ لا إله إلا الله

ماناکەی ، پلەو پایەی فەزڵ و گەورەییەکەی وە شوێنەواری لە تاک و کۆمەڵدا

منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

دانراوی زانای پایەبەرز
صالح بن فوزان بن عبدالله الفوزان

وەرگێڕانی
م. صلاح الدين عبد الكريم

چاپی دووەم

٢٠٠٨ ز
١٤٢٩ك

بۆدابەزاندنی جۆرەها کتێب:سەردانی: (مُنْتَدى إِقْرَا الثَقافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدى إِقْرَا الثَقافِي)

براي دانلود كتابهای مختلف مراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www. iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى ، عربي ، فارسي)

لا اله الا الله

معناها، مكانتها،
فضلها
واثارها في الفرد والمجتمع

لا إله إلا الله

ماناکەی، پلەو پایەی
فەزڵ و گەورەییەکەی
وە شوێنەواری لە تاك و کۆمەڵدا

دانراوی زانای پایەبەرز
صالح بن فوزان بن عبدالله الفوزان

وەرگێڕانی
م. صلاح الدين عبد الكريم

چاپی یەکەم ١٤٢٧ك/٢٠٠٦ ز
چاپی دووەم ١٤٢٩ك/٢٠٠٨ز

پێناسەی پەرتووك

ناوی کتێب: لا إله إلا الله ، ماناکەی، پلەو پایەی، فەزڵ و گەورەییەکەی، وە شوێنەواری لە تاك و کۆمەڵدا

ناوی نووسەر : الشيخ صالح بن فوزان بن عبدالله الفوزان .

ناوی وەرگێڕ : صلاح الدين عبدالكريم .

ژمارەی سپاردن : ژمارە (٣٤٦) پێ دراوە لە لایەن وەزارەتی پۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە .

زنجیرە : زنجیرەی (٢٨) لە زنجیرە پێنماییەکانی ڕێگای ڕاست .

نۆرە و ساڵی چاپ : یەکەم ـ (١٤٢٧ ك / ٢٠٠٦ز) .

دووەم – (١٤٢٩ك / ٢٠٠٨ز) .

بنکەی بڵاوکردنەوە : کتێبخانەی سیما / چەمچەماڵ.

چاپخانە : سیما / سلێمانی .

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی وەرگێڕ:

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

لە پاشاندا:

لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) فەزڵ و پلە و پایە و گرنگی یەکی یەکجار زۆری هەیە لەوانە:

(١) - لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) دادپەروەری ترین دادپەروەرییە بە ڕەهایی، هەروەکو چۆن هاوبەش بڕیاردان ستەم ترین ستەمە بە ڕەهایی، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ {سورة لقمان: ١٣} .

واتە: بە جەخت لە سەر کراوییەوە هاوبەش بڕیاردان گەورەترین ستەمە.

(٢) - لەگەڵ جیاوازی شەریعەتی پێغەمبەران بەڵام بیروباوەڕیان یەک بووە کە بریتییە لە: لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) .

(٣) - لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) دەبێتە هۆی نەهێشتنی مانەوەی مرۆڤ لە دۆزەخدا ئەگەر کەمتر لە کێشی گەردێکی لە دڵدا بێت، بەڵام ئەگەر لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) یەکەی تەواو بێت ئەوا دەبێتە هۆی نەهێشتنی چوونە دۆزەخەوەی بە یەکجاری، وە خاوەنەکەی دەخاتە بەهەشتەوە بە بێ لێپرسینەوە:

﴿أخرجوا من النار من كان في قلبه أدنى مثقال حبة من خردل من الإيمان﴾[1].

(٤)- بەختەوەرترین کەس بە شەفاعەتی پێغەمبەر(ﷺ) ئەو کەسەیە کە لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی)ی جێبەجێ کردبێت.

(٥)- ئەگەر زانستە ئایینییەکان پیرۆزترین زانست بن بە پەهایی ئەوا پیرۆزترین زانستی ئایینی بریتییە لە: لا إلـه إلاّ الله (یەکخواپەرستی)، چونکە پیرۆزی زانست بە پیرۆزی بابەتەکەیەتی، وە بابەتی زانیاری لا إلـه إلاّ الله (یەکخواپەرستی) بریتییە لە: ناسینی خوای گەورە بە ناوو سیفاتەکانی، وە ناسینی پەروەردگارێتی و پەرستنی خوای گەورە .

(٦)- قورئانی پیرۆز هەمووی پەرتووکی لا إلـه إلاّ الله (یەکخواپەرستی) یە، چونکە:

-یاخود هەواڵ دانە سەبارەت بە خوای گەورە و ناوو سیفاتەکانی، کە ئەمەیش یەکخواپەرستی هەواڵدانە (التوحيد الخبري) .

- یاخود بانگەواز کردنە بۆ پەرستنی خوای گەورە بە تاك و تەنها، وە وازهێنان لە پەرستنی جگە لە خوای گەورە کە ئەمەیش یەکخواپەرستی داخوازییە (التوحيد الطلبي) .

- یاخود فەرمان کردن و قەدەغە کردن و پەیوەست کردنی خەڵکییە بە گوێڕایەڵی کردنی خوای گەورە، کە ئەمەیش لە مافەکانی لا إلـه إلاّ الله (یەکخواپەرستی) و تەواوکارییەکانێتی.

---

(١) (البخاري: ١/٧٢ رقم ٢٢)، و(مسلم: ١/١٧٢ رقم ١٨٤) .

- یاخود هەواڵدانە بە ڕێز لێنانی خوای گەورە لە یەکخواپەرستان لە دونیا و قیامەتدا، کەئەمەیش پاداشتی لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) یە.

- یاخود هەواڵدانە بە سزادانی هاوبەش بڕیاردەران لە دونیاو قیامەتدا، کە ئەمەیش سزای هەر کەسێکە کە دەرچێت لە حوکمی لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) .

(٧) - ووشەی لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) ئەو ووشەیەیە کە فەرمان بە کۆتایی پێغەمبەران(ﷺ) کرا کە کوشتاری خەڵکی بکات لە سەری تا دانی پێدا دەنێن و دەیڵێن.

(٨) - باوەڕ چەند لق و بەشێکە، گەورەترینیان شایەتی دانی لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) یە، وە ئەم شایەتی دانە پەتی بەهێزی نەبچڕاوە، وە ئامۆژگاری خوای گەورەیە بۆ بەندەکانی.

(٩) - وە ئەو کەسەی کە پاشگەز ببێتەوە لە لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) و (مرتد) ببێت ئەوا سەربڕاوی دەستی ناخورێت، و ژنی پێ نادرێت، و ئەگەر مردیش ئەوا: ناشۆردرێت و نوێژی لەسەر ناکرێت و لە گۆڕستانی موسڵمانانیش بە خاك ناسپێردرێت، وە دوعای خێر و داوای لێخۆش بوونی بۆ ناکرێت لە خوای گەورە.

(١٠) - ڕاستێتی و تەواوی و وەرگیرانی پاداشتی هەموو ووتە وکردەوەیەك ڕاوەستاوە لە سەر لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی)، چەندێك مرۆڤ لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) یەکەی تەواو بێت ئەوانیش تەواو دەبن، وەچەندێك کەم و کوڕی تێدا بێت ئەوانیش کەم و کوڕ دەبن، وە ئەگەر مرۆڤ لا إله إلاّ الله

(یەکخواپەرستی) جێ بەجێ بکات ئەوا پاداشتی هەموو کردەوەکانی چەند جارێك زیاتر دەبێت.

(١١) - لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) گەورەترین هۆکارە بۆ لابردنی غەم و پەژارە و ناخۆشی و سووك کردنی ئێش و ئازار، وە بەهۆیەوە دڵ ئارامی تەواو بۆ دەروون دەستەبەر دەبێت.

(١٢) - ئەگەر مرۆڤ تەواو یەکخواپەرست بێت ئەوا ترسی جگە لە خوای گەورەی لە دڵدا نامێنێت، وە دوژمنەکەی زۆر لەوە کەمتر دەبێت کە لەگەڵ خوای گەورەدا لێی بترسێت، وە بە هۆیەوە ئارامی و هێمنی تەواو بەدەست دێنێت.

(١٣) - تەنها بە لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) مرۆڤ دەبێتە بەندەی خوای گەورە بە تەنها، وە هەر کاتێکیش ئەمەی دەست کەوت ئەوا ئەو کاتە دەبێتە مرۆڤێکی ئازاد و سەربەست، وە بە بێ لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) مرۆڤ دەبێتە بەندەی هەوا و ئارەزووەکانی خۆی و جگە لە خۆی.

(١٤) - لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) زامنی سەرەکییە بۆ یەك ڕیزی و یەك گرتن، وە هیچ کاتێك نەتەوەی ئیسلام ناتوانن کۆببنەوە و یەك بگرن بە جگە لە لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی)، وە نەتەوەی یەکخواپەرست یەکگرتوو وییەك ڕیزن، وە کۆمەڵگای یەکخواپەرست کۆمەڵگای یەکگرتوو و یەك ڕیزن، وە ووشەی لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) بنچینەی یەك ڕیزییە.

(١٥) - هیچ شتێك لەوە بەڵگەتر نییە لەسەر گرنگی لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) کە زانایانی سەلەف ناویان ناوە بە (الفقه الأكبر) وە هەر

یەك لە ئیمامی شافیعی و ابو حنیفە (رەحمەتی خوایان لێ بێت) پەرتوکیان هەیە بەم ناونیشانە.

(١٦) - لا إلـه إلاّ الله (یەکخواپەرستی) تـەنها زامنـە بـۆ یەکخواپەرستان بـە سـەرکەوتن و عیـزەت و چـاك کردنـی حـالّ، نابینیـت کاتێـك بـاوك و باپیرانمـان(پێشینە چـاکەکان) هەسـتان بـە جێبـەجێ کردنـی لا إلـه إلاّ الله (یەکخواپەرستی) بە زانست و کار پێ کردن و بانگەواز بۆ کردن و جیهاد کـردن لە پێناویدا خوای گەورە کردیانی بە پێشەوا بـۆ خـەڵکی، خـەڵکی بـە فـەرمانی ئەمان کاریان دەکرد، وە خـوای گـەورە دەرگـای خێـر وچـاکە و سـەرکەوتن و دەسـەڵاتی لێ کردنەوە، بەڵام ئێمە کاتێك کە کەمتەرخەمیمان کرد لـە لا إلـه إلاّ الله (یەکخواپەرستی) دا وە مافەکانیمان فەوتاند خـوای گـەورە کەسانێکی زاڵ کردووە بە سەرماندا کە بەزەبیان پێماندا نایەتەوە.

(١٧) - هەر کەسێك کە لە دونیا دەرچێت و کۆچی دوایی بکات و دوا ووشـەی لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) بێت ئەوا دەچێتە بەهەشتەوە:

﴿من كان آخر كلامه مِنَ الدنيا لا إله إلاّ الله دخل الجنة﴾[٢] .

(١٨) - لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) لە گەورەترین هۆکارەکـانی سـرینەوەی خراپە وتاوانەکانە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت: ﴿قال الله تعالى: ياابن آدم لـو أتيتني بقراب الأرض خطايا ثم لقيتني لاتشرك بي شيئاً لأتيتك بقرابها مغفرة﴾[٣] .

---

(٢) (أخرجه أبو داود: ٤٨٦/٣ رقم ٣١١٦) من حديث معاذ بن جبلﷺ، وصححه الشيخ الالباني في: (صحيح الجامع الصغير: ٢/ ٦٤٧٩) .

(٣) (أخرجه الترمذي: ٥٤٨/٥ رقم ٣٥٤٠)، و(ابن ماجة: ١٢٥٥/٢ رقم ٣٨٢١)، و(أحمـد: ١٤٧/٥، ١٤٨، ١٥٣، ١٥٤، ١٥٥)، وصححه الشيخ الألباني في: (سلسلة الاحاديث الصحيحة: ١٢٧/١) .

واتە/ خوای گەورە دەفەرموویّت: ئەی نەوەی ئادەم ئەگەر لەڕۆژی قیامەتدا پیّم بگەیت بەپڕایی زەویّیەوە لەتاوان، بەلاّم هیچ هاوبەشت بۆم بڕیار نەدابیّت ئەوا منیش بەپڕایی زەویّیەوە بە لیّخۆشبوونەوە بۆت دیّم ولیّت خۆش دەبم[٤].

ئەمانەو چەندەها فەزلّ و گەورەیی تر کەلە ژماردن نایەن، بەشێوەیەک ئەم گەورەیی وگرنگیەی کە لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) هەیەتی هیچ کام لە پایەکانی تری ئیسلام وئیمان نییانە، هەر بۆیە زانایان لەکۆن وتازەدا چەندەها پەرتوکی جۆراوجۆریان لەسەری داناوە وگرنگیەکی یەکجار زۆریان پێداوە، یەکێک لەو پەرتوکە بەنرخانەی کەلەم بوارەدا دانراوەو هیچ موسلّمانێک بێ پێویست نیە لێی: ئەم دانراوەی زانای پایە بەرز شێخ (صالح بن فوزان)ە کەتێیدا زۆر بەجوانی مانای (لا إله إلاّ الله) ونەوەڕۆک و داخوازیەکانی ڕوون کردۆتەوە، وەپلەوپایەو فەزلّ وگەورەییەکەی دەرخستووە، وەشیکردنەوەی وپایەکانی ومەرجەکانی ئاشکرا کردووە، پاشان شوێنەواری لە تاک وکۆمەڵدا دەست نیشان کردووە، وە ووتەی چەند زانایەکی ناوداری باوەڕپێکراوی هێناوەتەوە، وەبەشێوازێکی زۆر سادەو ساکار وئاسان هەموو ئەم شتانەی نووسیوە بۆ ئەوەی هەموو کەسێک بتوانێت لێی تێ بگات وسوودی لێ ببینێت إن شاء الله ·

منیش لەبەر هەموو ئەو هۆکارانەی کەباسم کرد، وەبۆ ئەوەی

---

(٤) بڕوانە پەرتوکی: (معالم التوحيد) للشيخ الدكتور(مروان ابراهيم القيسي)، وەپەرتوکی: (التوحيد أهميته وثماره) جمع وترتيب: الشيخ الدكتور (عمر بن سعود العيد).

کەسوودەکەی گشتی تر بێت، هەستام بەوەرگێڕانی ئەم نامیلکە گرنگە بەئومێدی خوای گەورە کەسودی پێبگەیەنێت، وەبیکات بە تۆشووی قیامەتمان، وەتەنها لەبەر ڕەزامەندی ئەو بێت .... إن شاء الله.

وصلى الله وسلم وبارك على نبينا محمد
وعلى آله وصحبه أجمعين ومن تبعهم الى يوم الدين .

وەرگێڕ ٢٧/ جمادى الاول ١٤٢٦ ك
بەرامبەر ٣/ تموز ٢٠٠٥ ز

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی نوسەر:

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ، ونتوب اليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ، من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا اله الا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمدا عبده ورسوله(ﷺ) وعلى آله وأصحابه وكل من اتبعه وتمسك بسنته الى يوم الدين..

أما بعد-:

بەجەخت لەسەرکراوی خوای گەورە فەرمانی پێکردووین بە یادکردنی، وە وەسفی یادکەرانی کردووە وبە باش باسی کردوون، وە پەیمانی پێداون بە پاداشتێکی گەورە، بۆیە فەرمانی کردووە بەیاد کردنی بە بەربلاوی وبەڕەهایی، وە لە پاش تەواو بوون لە پەرستنەکان. خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ﴾

{سورة النساء: ١٠٣} .

واتە: کاتێك لە جێبەجێکردنی نوێژ تەواو بوون ئەوا یادی خوای گەورە بکەن لە هەموو حاڵەتو شێوازێکتاندا، بەپێوە بوون، یاخود بە دانیشتن، یاخود ڕاکشابوون لەسەر لایەکانتان، وە دەفەرموێت:

﴿فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا﴾

{سورة البقرة:٢٠٠} .

واتە: کاتێك کە تەواو بوون لە جێ بەجێ کردنی دروشمەکانی حەج کردن ئەوا یادی خوای گەورە بکەن لە جیاتی یادکردنتان بۆ باوکو باپیرانتان لە پێش ئیسلامدا، یاخود لەوەیش زیاتر یادی خوا بکەن (عەرەب لە پێش ئیسلامدا کە لە حەج کردن تەواو دەبوون باسی باوکو باپیرانیان دەکرد، وە شانازیان پێیانەوە دەکرد، بۆیە خوای گەورە فەرمانی کرد لە جیاتی ئەوە یادی خوای گەورە بکەن).

وە فەرمان دەکات بە یادکردنی لە کاتی جێبەجێکردنی دروشمەکانی حەج کردن بە تایبەتی کە دەفەرموێت:

﴿فَإِذَا أَفَضْتُم مِّنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِندَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾

{سورة البقرة: ١٩٨}.

واتە: کاتێك لە عەرەفەوە بەرەو موزدەلیفە ڕۆیشتن ئەوا یادی خوای گەورە بکەن، وە دەفەرموێت:

﴿وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ﴾ {سورة الحج: ٢٨}.

واتە: موسڵمانان یادی خوای گەورە دەکەن لە چەند ڕۆژێکی دیاری کراودا کە سێ ڕۆژەکەی پاش جەژنی قوربانە (أيام التشريق) وە سوپاسی خوای گەورە دەکەن لەسەر ئەو ئاژەڵانەی کە پێیانی بەخشیوە، وە سەری دەبڕن.

وە دەفەرموێت:

﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ﴾ {سورة البقرة: ٢٠٣}.

واتە: یادی خوای گەورە بکەن لە ڕۆژە دیاری کراوەکان (سێ ڕۆژەکەی پاش

جەژنی قوربان)، وە نوێژکردنی داناوە بۆ یاد کردنی کە دەفەرموێت:

﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ {سورة طه: ١٤}.

واتە: نوێژ بکەن بۆ یادکردنی من تا منتان لە یاد نەچێت.

وە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت:

﴿أيام التشريق أيام أكل وشرب، وذكر الله﴾[٥].

واتە: سێ رۆژی پاش جەژنی قوربان (أيام التشريق) رۆژی خواردن‌و خواردنەوەو یادکردنی خوای گەورەیەو رۆژووگرتن تێیاندا دروست نییە.

وە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا * وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ {سورة الأحزاب: ٤١-٤٢}.

واتە: ئەی باوەڕداران یادی خوای گەورە بکەن یادکردنێکی زۆر، وە یادی خوای گەورە بکەن بە بەیانیان‌و ئێواران.(زیکرەکانی بەیانیان‌و ئێواران) .

وە گەورەترین یاد کردن بریتییە لە ووتنی: (لا إله إلاّ الله وحده لا شريك لـه)، هەروەکو چۆن لە پێغەمبەرەوە(ﷺ) هاتووە کە فەرموویەتی:

﴿خير الدعاء دعاء عرفة وخير ما قلت أنا والنبيّون من قبلي لا إله إلاّ الله وحده لاشريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير﴾[٦] .

واتە: باشترین پارانەوە پارانەوەیە لە عەرەفە لە رۆژی عەرەفەدا، وە باشترین

---

(٥) (رواه مسلم)، وانظر: (مشكاة المصابيح): [١ (١٥) ٢٠٥٠].

(٦) (رواه الترمذي)، وصححه الشيخ الألباني في: (صحيح الجامع الصغير: ١/ ٣٢٧٤).

ووشه كه من و پێغەمبەرانی پێش من وتبێتیان ئەم ووشەیەیە:

﴿لا إله إلاّ الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير﴾.

وە لەبەر ئەوەی ئەو ووشە گەورەیە (لا إله إلاّ الله) ئەو پلەو پایە گەورەیەی هەیە لەنێوان جۆرەکانی تری یادکردنەکاندا، وە چەندەها حوکم پێوەی پەیوەستن، وە چەند مەرجێکی هەیە و مانای هەیە، وداخوازی هەیە، ووشەیەک نییە تەنها بە زمان بووترێت و بەس، لەبەر ئەم شتانە پێم خۆش بوو ئەمە بابەتی نووسراوەکەم بێت وە ئەمەم هەڵبژارد، داواکارم لە خوای گەورە و بە هیوام پێی کە ئێمەو ئێوەیش بکات بە ئەهلو خاوەنی (لا إله إلاّ الله) وە وامان لێ بکات کە دەستی پێوە بگرین و ماناکەی بزانین و ئیش بکەین بە ناوەرۆکو داخوازییەکانی بە ئاشکراو بە نهێنی.

قسە کردنم لەسەر ئەو ووشەیە (لا إله إلاّ الله) لە سنوری ئەم چەند خاڵەی خوارەوە دەبێت.

پلەو پایەی (لا إله إلاّ الله) لە ژیاندا، وە فەزڵ و گەورەییەکەی، وەشی کردنەوەکەی وە پایەکان و مەرجەکانی، وە ماناو ناوەرۆک و داخوازییەکانی، وە چ کاتێک سوود بە مرۆڤ دەگەیەنێت کە بیڵێت، وە چ کاتێک ووتنی سوودی بۆی نابێت، وە شوێنەوارەکەی چی دەبێت، بە پشتیوانی خوای گەورە دەڵێم:

١ - پلەو پایەی (لا إله إلاّ الله)

لە ژیاندا ئەمە ووشەیەکە موسڵمانان ئاشکرای دەکەن و دەیڵێن لە بانگ دانو قامەت کردنو ووتارو قسەکردنەکانیاندا، وە (لا إاله إلاّ الله) ووشەیەکە بە هۆی ئەم ووشەیەوە زەوی و ئاسمانەکان ڕاوەستاون، وە هەموو دروست کراوەکان لە پێناویدا دروست کراون، وە بەهۆی ئەم ووشەیەوە خوای گەورە پێغەمبەرانی خۆی ناردووە، وە پەرتووکەکانی دابەزاندووەو شەریعەتەکانی دامەزراندووە، وە لە پێناو (لا إله إلاّ الله) لە قیامەتدا تەرازووەکان دانراون و نامەی کردەوەکان دانراون و بەهەشتو دۆزەخ دروست کراون، وە بەهۆی ئەم وشەیەوە خەڵکی دابەش بوون بۆ باوەڕدارو کافر، ئەم ووشەیە شوێنی سەرهەڵدانی دروست کردنو فەرمان دەرکردنو پاداشتو سزایە، وە ئەو حەقەیە کە لە پێناویدا دروست کراوەکان دروست کراون. وە دەربارەی ئەم ووشەیە و مافەکانی پرسیارو لێ پرسینەوە لە مرۆڤ دەکرێت لە ڕۆژی قیامەتدا، وە پاداشتو سزا لەسەر ئەم ووشەیە ڕوو دەدات، وە لەسەر ئەم ووشەیە قیبلە دانراوە، وە میللەتی ئیسلامی لەسەر دروست کراوە، وە لە پێناو ئەم ووشەیە شمشێری جیهاد کردن هەڵگیراوە، وە ئەم ووشەیە مافی خوای گەورەیە لەسەر هەموو بەندەکان، وە ئەمە ووشەی ئیسلامە، وەکلیلی دەرگای ئاشتیەیە، وە سەرەتاکانو کۆتایییەکان دەربارەی ئەم ووشەیە پرسیاریان لێ دەکرێت ... وە دوو پێی هیچ بەندەیەك ناجوولێت و ناڕوات لەبەر دەستی خوای گەورە هەتا پرسیاری لێ نەکرێت دەربارەی دوو بابەت:

(ئێوە لە دونیا چیتان دەپەرست، وە چی وەڵامی پێغەمبەرانتان دایەوە).

وه وەڵامی پرسیاری یەکەم بە جێبەجێ کردنی (لا إله إلاّ الله) دەبێت: ناسینی و دان پێدا نانی و ئیش کردن پێی .

وه وەڵامی پرسیاری دووەم بە جێبەجێکردنی (محمد رسول الله) دەبێت: ناسینی و مل کەچ کردن و گوێ ڕایەڵی کردن بۆی) {ابن القيم(زاد المعاد): ٢/١} .

ئەم ووشەیە جیاکەرەوەی نێوان کوفرو ئیسلامە، وە ووشەی خواناسین و لە خوا ترسانە، وە ئەو پەتە بەهێزو نەپچڕاوەیە کە ابراهیم(ﷺ) هێشتیەوە لە ناو نەوەکانیدا بەڵکو بگەڕێنەوە بۆ سەری ئەگەر تووشی هاوبەش بڕیاردان بوون: ﴿وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ {سورة الزخرف: ٢٨}.

وه لا اله الا الله ئەو ووشەیەیە کە خوای گەورە شایەتی پێداوە بۆ نەفسی پیرۆزی خۆی، وە لە دروست کراوەکانیشدا فریشتەکانو زانایان شایەتییان داوە بۆ خوای گەورە، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ {سورة آل عمران: ١٨}.

وه بڕوانە مجموعة التوحيد (١٠٥-١٦٧).

واتە: خوای گەورە شایەتی داوە کە هیچ پەرستراوێکی تری حەق نییە کە شایەنی پەرستن بێت جگە لە (الله) وە فریشتەکان و زانایان ئەم شایەتییەیان داوە شایەتییەکی دادپەروەرانە، هیچ پەرستراوێکی تری حەق نییە کە شایەنی پەرستن بێت جگە لە (الله) کە خوایەکی بالادەست و کاربەجێیە.

وه لا إله إلا الله وشەی نیەت پاکی و دڵسۆزییە بۆ خوا، وە شایەتی دانی

حەقە، وە بانگەوازی حەقە، وە خۆ دوورخستنەوەیە لە هاوبەش بڕیاردان، وە لە پێناویدا دروست کراون، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ {سورة الذاريات: ٥٦}.

واتە: من جنو مرۆڤم دروست نەکردووە تەنها بۆ ئەوە نەبێت کە من بپەرستن بە تاکو تەنهایی و هاوبەشم بۆ بڕیار نەدەن.

وە لە پێناو لا إله إلا الله پێغەمبەران نێردراونو پەرتووکەکان دابەزێنراون، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ {سورة الأنبياء: ٢٥}.

واتە: لەپێش تۆدا ئەی محمد(ﷺ) هیچ پێغەمبەرێکی ترمان نەناردووە ئیللا سروشمان بۆی ناردووە کە هیچ پەرستراوێکی تری حەق نییە کە شایەنی پەرستن بێت تەنها من نەبێت، کەواتە تەنها من بپەرستن بەتاکو تەنها و هاوبەشم بۆ بڕیار مەدەن، وە دەفەرموێت:

﴿يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ﴾ {سورة النحل: ٢}.

واتە: خوای گەورە سروش بۆ پێغەمبەرانی دەنێرێت لەسەر زمانی فریشتە (جبریل) (عليه الصلاة السلام) کە خەڵکی ئاگادار بکەنەوە کە هیچ پەرستراوێکی تری حەق نییە کەشایانی پەرستن بێت جگە لە من، دەی کەواتە تەنها لە من بترسێن.

ابن عيينه دەفەرموويت: (خوای گەورە هیچ بەخششێکی نەداوە بە بەندەیەک لە بەندەکانی لەو بەخششە گەورەتر کەفێری لا إله إلا الله ی کردوون وەپێی ناساندوون، وە لا إله إلا الله بۆ خەڵکی بەهەشت وەکو ئاوی سارد وایە بۆ خەڵکی دونیا[٧]، وە هەر کەسێك بیڵێت خوێنو مالّی پارێزراو دەبێت، وە هەر کەسێك نەیڵێت ئەوا خوێنو مالّی بە زایە دەڕوات.

پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموویت: ﴿من قال لا إله إلا الله، وكفر بما يعبد من دون الله حُرم ماله ودمه وحسابه على الله﴾[٨].

واتە: هەرکەسێك بڵێت لا إلـه إلا الله، وە کوفر بکات و بێ باوەڕ بێت بەو شتانەی کە جگە لە خوا دەیەرستێن ئەوا مالّ و خوێنی پارێزراو دەبێت و حسابی لە لای خوای گەورەیە.

وە لا إله إلا الله یەکەم شتە کە داوا لە کافران دەکرێت بیڵێن کاتێك کە بانگ دەکرێن بۆ ئیسلام، وە پێغەمبەر(ﷺ) کاتێك کە معاذی(رضي الله عنه) نارد بۆ یەمەن پێی فەرموو: ﴿إنك تأتي قوماً من أهل الكتاب فليكن أول ما تدعوهم اليه شهادة أن لا إله الا الله﴾[٩].

واتە: ئەی معاذ (رضي الله عنه) تۆ دەچیتە ناو کەسانێك گاورن (فەلەن) با یەکەم شتێك کە بانگیان دەکەیت بۆ لای بریتی بێت لە شایەتی دان بە لا إله إلا الله.

بەمە پلەو پایەی (لا إله إلاّ الله)ت لە دیندا بۆ دەردەکەوێت و گرنگی لە ژیاندا

---

(٧) (كلمة الإخلاص لابن رجب: ص٥٢-٥٣) .

(٨) (رواه مسلم في الايمان برقم: ٢٣١٦) .

(٩) (رواه البخاري: ٢٥٥/٣)، و(مسلم في: الإيمان برقم: ١٩) .

دەزانیت كە یەكەم پێویستییە لەسەر بەندەكان" چونكە لا إلــه إلا الله بنچینەیەو هەموو كردەوەكانی تری لەسەر بنیات دەنرێت.

٢- فەزڵ و گەورەیی (لا اله الا الله):

(لا إله إلاّ الله) فەزڵی زۆر گەورەی هەیە، وە لە لای خوای گەورە پلەو پایەی بەرزی هەیە، هەركەسێك بە ڕاستگۆیی بیڵێت خوای گەورە دەیخاتە بەهەشتەوە، وە هەر كەسێك بەدرۆ بیڵێت ئەوا دەبێتە هۆی نەڕژاندنی خوێنی و پاراستنی مالّی لە دونیادا، بەڵام حیسابی ئەو كەسە لای خوای گەورەیە، وە (لا إلــه إلاّ الله) ووشەیەكە لەفزەكەی كورتە وپیتەكانی كەمە و سوكە لەسەر زمان، وە قورسە لە تەرازووی خوای گەورەدا .

عن أبي سعيد الخدري(رضي الله عنه) عن رسول الله(ﷺ) قال: ﴿قال موســى: يــا رب علمني شيئاً أذكرك وأدعوك به، قال يا موسى قل: (لا إله إلا الله)، قال: كل عبادك يقولون هذا. قال يا موسى: لو أن السموات السبع وعامرهن غيري والأرضين السبع في كفة و (لا إله إلا الله) في كفة مالت بهن (لا إله إلا الله)﴾[١٠] .

واتە: موسی(ﷺ) فەرمووی: ئەی پەروەردگارم شتێكم فێركە تابەهۆیەوە یادی تۆ بكەمو پێی لێت بپاڕێمەوە، خوای گەورەیش فەرمووی: ئەی موسی(ﷺ) بڵێ: لا الــه الا الله، ئەویش فــەرمووی: ئــەی پــەروەردگار هــەموو بەندەكانت ئــەم شتە دەڵــێن، خــوای گــەورەیش فــەرمووی: ئــەی موســی(ﷺ) ئەگــەر هــەر حــەوت

---

(١٠) (رواه الحاكم: ٥٢٨/١)، و(ابن حبان برقم: ٢٣٢٤) مورد الظمآن، وضعفه الــشيخ الالبــاني في: (كلمــة الإخلاص)، وفي: (ضعيف الترغيب والترهيب: ٩٢٣/١).

ئاسمانەکەو ئەوەی کە تێیاندایە جگە لە خۆم، وە هەر حەوت زەوییەکە لە لایەکی تەرازوویەك دابنرێتو (لا إلـه إلاّ الله) یش لە لایەکەی تری دابنرێت ئەوا بەلای (لا إله إلاّ الله) لار دەبێتەوەو (لا إله إلاّ الله) قورس تره.

وە لەّ فەرموودەی عبدالله بن عامر بە مەرفوعی هاتووە کە:

﴿ خير الدعاء دعاء يوم عرفة، وخير ما قلت أنا والنبيون من قبلي لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير﴾[١١].

وە هەروەها ئەوەی بەڵگە بێت لەسەر قورسی ئەم ووشەیە لە تەرازوودا:

عن عبدالله بن عمرو(رضي الله عنه): قال النبي(ﷺ): ﴿ يصاح برجل من أمتي على رؤوس الخلائق يوم القيامة فينشر له تسعة وتسعون سجلاً كل سجل منها مد البصر ثم يقال: أتنكر من هذا شيئاً؟ فيقول: لا يارب، فيقال: ألك عذر او حسنة؟ فيهاب الرجل فيقول: لا، فيقال: بلى إن لك عندنا حسنات، وإنه لا ظلم عليك فيخرج له بطاقة فيها أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمد عبده ورسوله، فيقول: يا رب ما هذه البطاقة مع هذه السجلات؟! فيقال: إنك لا تظلم، فتوضع السجلات في كفة والبطاقة في كفة فطاشت السجلات وثقلت البطاقة﴾[١٢].

واتە: لە ڕۆژی قیامەتدا لە پێش چاوی هەموو خەڵکی هاوار دەکرێت بەسەر پیاوێکدا لە ئوممەتی منو بانگ دەکرێت و نەوەدو نۆ (٩٩) سجلی بۆ دەردەکرێت،

---

(١١) (الترمذي في الدعوات رقم: ٣٥٧٩) وصححه الشيخ الألباني في: (صحيح الجامع الصغير: ١/ ٣٢٧٤).

پێشتر وەرگێڕدراوە بگەڕێرەوە سەری.

(١٢) (رواه الترمذي في الإيمان برقم: ٢٦٤١)، و(الحاكم برقم: ١/٦٠٥) وغيرهما، وصححه الشيخ الألباني في: (صحيح الجامع الصغير: ٢/ ٨٠٩٥).

هەر سجلێك لەو سجلانە ئەوەندەی چاو بڕکاتو ببینێت ئەوەندە گەورەیە، وە هەمووی پڕە لە تاوان، پاشان پێی دەوترێت: ئایا ئینکاری هیچ شتێك لەم تاوانانە دەکەیت؟، ئەویش دەڵێت: نەخێر ئەی پەروردگار هەمووی تاوانی خۆمە، پاشان پێی دەوترێت: ئایا هیچ بیانوویەکت هەیە یاخود هیچ چاکەیەکت هەیە؟ پیاوەکە دەترسێتو دەڵێت: نەخێر . پێی دەوترێت: بەڵێ تۆ لەلای ئێمە چاکەی زۆرت هەیە، وە ستەمت لێ ناکرێتو بلیتێکی بۆ دەردەکرێت کە تێیدا نووسراوە اشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمد عبده ورسوله . ئەویش دەڵێت: ئەی پەروەردگار ئەم بلیتە سودی چیە بەرامبەر ئەو هەموو سجلە تاوانانە؟! پێی دەوترێت تۆ ستەمت لێ ناکرێت، سجلەکان لە لایەکی تەرازووەکە دادەنێن و بلیتەکەیش لە لایەکەی تری، سجلەکان سووك دەبن و بلیتەکە قورس دەبێت.

وە (لا إله إلاّ الله) فەزڵی زۆری هەیە الحافظ ابن رجب لە نامیلکەکەیدا بە ناوی (كلمة الإخلاص) هەندێك لەو فەزڵو گەورەییانەی باس کردووە، لەوانە: (لا إله إلاّ الله) نرخی بەهەشتە، وە هەر کەسێك دوا ووشەی لە دونیادا (لا إله إلاّ الله) بێت ئەوا دەچێتە بەهەشتەوە، کە ڕزگار بوونە لە ئاگری دۆزەخ، وە لێخۆشبوونی خوای گەورە پێویست دەکات، وە باشترین چاکەیە وە تاوانو خراپەی پێ دەسڕێتەوە، وە ئەو باوەڕەی کە لە دڵدا ڕوێنراوە تازەی دەکاتەوە، وە نامەی کردەوە باشەکان قورس دەکات و کردەوەخراپەکانیش سووك دەکات، هەموو بەربەستەکان دەبڕێت تا دەگاتە لای خوای گەورە، وە ئەمە ئەو ووشەیەیە کە خوای گەورە بێژەرەکەی بە ڕاست دادەنێت، وە باشترین ووشەیەکە کە پێغەمبەران ووتبێتیان، وە باشترین زیکرە، وە باشترین کردەوەیە، وە لە

هەموویان زیاتر پاداشتی چەند جارێکە، وە بەرامبەر ئازادکردنی بەندەیەکە، وە دەبێتە پارێزەرێك لە شەیتان، وە ئارامیەیە لە چۆڵیو ترسناکی ناو گۆڕو ناخۆشی گۆڕەپانی حەشر، وە دروشمی باوەڕدارانە کاتێك لە گۆڕەکانیان بەرز دەبنەوە، وە یەکێکی تر لە فەزڵو گەورەیی ئەم ووشەیە ئەوەیە کە هەر هەشت دەرگاکەی بەهەشت بۆ بێژەرەکەی دەکرێتەوە بچێتە بەهەشتەوە لە کام دەرگایەوە کە خۆی ویستی لێ بێت.

وە یەکێکی تر لە فەزڵ و گەورەیی ئەم ووشەیە ئەوەیە کە خاوەنەکەی ئەگەر بکرێتە دۆزەخەوە بەهۆی کەمتەرخەمیکردن لە مافەکانی بەڵام لە پاشاندا هەر ئەبێت دەربچێت لە دۆزەخ.

ئەمە سەردێڕی فەزڵو گەورەیی (لا إله إلاّ الله) یە کە ابن رجب لە نامیلکەکەیدا باسی کردووە وە بۆ هەریەکەیان بەڵگەی هێناوەتەوە[١٣] .

(١٣) (كلمة الإخلاص لابن رجب: ص٥٤-٦٦) .

٢- شیکردنەوەی (لا اله الا الله) و پایەکانی و مەرجەکانی:

أ - شی کردنەوەی (اعراب کردنی) (لا إله إلاّ الله):

ئەگەر تێگەیشتنی مانا ڕاوەستا بێت لەسەر زانینی إعرابی ڕستەکان، ئەوا زانایان (ڕەحمەتی خوایان لێ بێت) گرنگی زۆریان داوە بە اعراب کردنی (لا إلە إلاّ الله)، وە دەڵێن:

لا: نافية للجنس .

إله: اسمها مبني معها على الفتح وخبرها محذوف تقديره (حق) أي لا إله حق.

إلا الله: استثناء من الخبر المرفوع.

والإله: معناه. المألوه بالعبادة: واتە: پەرستراوە بە پەرستن.

و(إله): ئەوەیە کە دڵەکان بە خوای دەزانن و مەبەستیانەو ڕەغبەتیان هەیە بۆ لای بۆ دەستکەوتنی سوود یاخود لابردنی زیان .

وە کەسێك بەهەڵەدا چووە ئەگەر خەبەرەکەی دابنێت بە ووشەی (موجود او معبود) بەتەنها، چونکە پەرستراوی تر زۆرن لە بتو نەزرگاو گۆڕو جگە لەمانە، بەڵام پەرستراوی بەحەق کە شایانی پەرستن بێت (الله) یە، وە جگە لەو پەرستراوی تر بەتاڵن و پەرستنەکەیان بەتاڵە، کە ئەمەیش داخوازی هەردوو پایەکەی (لا إلە إلاّ الله) یە .

ب - هەردوو پایەکەی (لا إله إلاّ الله):

(لا إله إلا الله) دوو پایەی هەیە: پایەی یەکەم نەفی کردن، وە پایەی دووەم جێگیرکردن.

مەبەست لە نەفی کردن نەفی خوایەتیە جگە لە خوای گەورە لە تێکڕای دروست کراوەکان.

وە مەبەست لە جێگیر کردن جێگیرکردنی خوایەتیە بۆ خوای گەورە کە هەر ئەو پەرستراوی حەقە وە جگە لەو ئەو خوایانەی کە بێباوەڕان بۆ خۆیانیان بڕیار داوە هەمووی بەتاڵە.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ ﴾

{سورة الحج: ٦٢}.

واتە: خوای گەورە بەتاکو تەنها پەرستراوی حەقە وە ئەو پەرستراوانەی تر کە هاوبەش بڕیاردەران جگە لە خوای گەورە دەیانپەرستن ئەوانە پەرستراوی بەتاڵن.

پێشەوا ابن القیم دەفەرموێت: بەڵگەی (لا إلە إلاّ الله) لەسەر جێگیرکردنی خوایەتی خوای گەورە گەورەترە لە بەڵگەی ووتنی (الله إلە) واتە: الله خواو پەرستراوە، چونکە ووتنی الله خواو پەرستراوە نەفی خوایەتی جگە لە الله ناکات بە پێچەوانەی (لا إلە إلاّ الله) واتە: هیچ پەرستراوێکی حەق نییە کە شایانی پەرستن بێت جگە لە (الله) کە ئەمە وا دەخوازێت خوایەتی کورت بکرێتەوەو نەفی بکرێت لەجگە لەخوای گەورە، هەروەها هەرکەسیك ڕاڤەی (الله) بکات بەتوانا بوون بەسەر داهێناندا بەتەنها ئەوە هەڵەی کردووە هەڵەیەکی ناشیرین.

الشيخ سليمان بن عبدالله له پاڤەی کتابی التوحید دا دەفەرموویّت: ئەگەر ووترا ئەوا مانای (الإله والإلهية) خواو خوایەتی پووون کرایەوە، ئایا وەلاّم چیيە بۆ ووتەی کەسيّك که بلّيّت مانای (الإله) بریتيیە له توانا بوون بەسەر داهيّناندا و هاوشيّوەی ئەم ڕستانە؟.

دەووترێت: وەلاّم لە دوو ڕووەوەیە، ڕوویەکیان ئەوەیە کە ئەم قسەیە قسەیەکی داهيّنراوە هيچ کەس لە زانایان یاخود پيّشەوایانی زمانەوانی نازانرێت ئەم قسەیەیان کردبيّت، وە قسەی زانایان و پيّشەوایانی زمان ئەو مانایە بوو کە پيّشتر باسمان کرد[١٤] بۆیە بەتاڵی ئەم قسەیە دەردەکەوێت .

ڕووی دووەم: ئەگەر وا دابنيّن کە ئەم قسەیە ساغو تەواوە ئەوا ڕاڤە کردنە بە پەیوست بوونی بە پەرستراوی حەقەوە کەوا پيّویست دەکات دروست کەر بێت و توانای هەبيت بەسەر داهيّناندا، وە هەر کاتيّك وا نەبوو ئەوا پەرستراوی حەق نيیە هەرچەندە ناوببرێت بە خوا، مەبەستی ئەوە نيیە کە هەرکەسيّك بزانيّت خوا توانادارەو دەسەلاّتی هەیە بەسەر داهيّناندا ئەوا هاتوّتە ناو ئيسلامەوە و مەبەستی کلیلی دەرگای ئيسلامی جێبەجێ کردووە، ئەمە قسەیەکە کە هيچ کەسيّك نایلّيّت، چونکە ئەم قسەیە وا پيّویست دەکات کە کافرانی عەرەبيش موسلّمان بووبيّتن ئەگەر وا دابنيّین کە هەندێ لە پاشينەکانی ئەم دواییيە مەبەستیان ئەوە بووبێت ئەوا هەلّەن وەلاّمیان دەدرێتەوە بە بەلّگەکانی قورئان و سوننەتو عەقل[١٥] .

---

(١٤) ئەوەیە کە لێرەدا باسم کرد لە پایەکانی (لا إله إلاّ الله) دا .

(١٥) (تيسير العزيز الحميد: ص٨٠) .

جـ - مەرجەکانی (لا إله إلاّ الله):

(لا إله إلا الله) سوود بە بێژەرەکەی ناگەیەنێت بە حەوت مەرج نەبێت کە ئەمانەن:

یەکەم: زانیاری بە ماناکەی لە نەفیکردن و جێگیرکردندا، هەرکەسێك بیلێت و ماناکەی و ناوەرۆك و داخوازییەکەی نەزانێت ئەوا سودی پی ناگەیەنێت، چونکە باوەڕی نەبووە بەوەی کە بەڵگە بووە لەسەری وەکو کەسێك قسە بکات بە زمانێك و لێی تێ نەگات.

دووەم: دڵنیایی کە بریتییە لە تەواوێتی زانیاری پێی کە دژی گومان و دوو دڵی یە.

سێیەم: نییەت پاکی و دڵسۆزی کە نەفی هاوبەش بڕیاردان دەکات، کە (لا إله إلاّ الله) دەلالەت لەسەری دەکات.

چوارەم: ڕاستگۆیی کەبەربەستە لە دوو ڕوویی، چونکە دووڕووەکان بە زمانیان دەیڵێن و باوەڕیان بە دەلالەت لەسەرکراوەکە نییە.

پێنجەم: خۆشەویستی بۆ ئەم ووشەیەو ئەوەی کە ئەم ووشەیە دەلالەت بکات لەسەری، وەخۆشحاڵ بوون بەم شتە بە پێچەوانەی ئەوەی کە دوو ڕووەکانی لەسەرە .

شەشەم: خۆ پەیوەست کردن بە جێبەجێ کردنی مافەکانی کە بریتییە لە: کردەوە فەرزەکان بەنیاز پاکی بۆ خواو، داواکردن و مەبەستی ڕەزامەندییەکەی، کە ئەمە داخوازییەکەیەتی.

چەوتە وەرگرتن کە نەفی پەتکردنەوە دەکات[١٦] ئەمەیش بە خۆ پەیوەست کردن بە فەرمانەکانی خوای گەورە و وازهێنان لە قەدەغەکراوەکانی دەبێت.

وە ئەم مەرجانە زانایان وەریان گرتووە لە دەقەکانی قورئانو سوننەت کە بە تایبەت لەسەر ئەم ووشە گەورەیە هاتوونو پوونکەرەوەن بۆ مافەکان و بەستەرەوەکانو مەرجەکانی، وە تەنها ووتەیەک نییە بە زمان بووترێت.

٤- مانای (لا اله الاّ الله) و ناوەرۆکو داخوازییەکانی:

پێشتر مانای (لا إله إلاّ الله) مان بۆ پوون بووەوە کە بریتییە لەوەی کە هیچ پەرستراوێکی حەق نییە تەنها یەک پەرستراو نەبێت کە (الله) یە بە تەنهاو هاوبەشی نییە، چونکە هەر ئەو شایەنی پەرستنە وە ناوەرۆکی ئەم ووشە گەورەیە ئەوە دەگرێتە خۆی کە جگە لە خوای گەورە لە تێکڕای پەرستراوەکانی تر پەرستراوی حەق نین و بەتاڵن، چونکە شایەنی پەرستن نین، بۆیە زۆر جار فەرمان کردن بە پەرستنی خوای گەورە لەگەڵ نەفی پەرستن لە جگە لە خوای گەورە پێکەوە دێت، چونکە پەرستنی خوای گەورە ڕاستو دروست نییە لەگەڵ هاوبەش کردنی جگە لە خۆی لەگەڵیدا لە پەرستندا، خوای گەورە دەفەرموێت-:

﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ {سورة البقرة: ٢٥٦}.

---

(١٦) (فتح المجيد: ص٩١) .

واتە: هەرکەسێك بێباوەڕ بێت‌و کوفر بکات بە تاغوت، وە باوەڕ بهێنێت بە خوای گەورە ئەوا بە جەخت لەسەر کراوی دەستی گرتووە بە پەتی بەهێزەوە و بچڕان‌و کردنەوەی بۆ نییەو دەیگەیەنێت بە بەهەشت، وە خوای گەورە بیسەرو زانایە.

وە دەفەرموویت:

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ {سورة النساء: ٣٦} .

واتە: بە تاك‌و تەنها خوای گەورە بپەرستن، وە هیچ هاوبەشی بۆ بڕیارمەدەن .

وە دەفەرموویت:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ {سورة النحل: ٣٦} .

واتە: بەجەخت لەسەرکراوی بۆ هەموو کۆمەڵە مرۆڤێك کە لە شوێنێکدا ژیابێتن پێغەمبەرێکمان ناردووە بۆیان کە پێیانی فەرمووە: بە تاك و تەنها خوای گەورە بپەرستن و خۆتان دوور بخەنەوە لە تاغوت .

وە پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموویت:

﴿من قال لا إله إلا الله وكفر بما يعبد من دون الله حرم دمه وماله﴾[١٧] .

واتە: هەرکەسێك بڵێت (لا إلە إلاّ الله) وە کوفر بکات‌و بێباوەڕ بێت بەو پەرستراوانەی کە جگە لە خوای گەورە دەپەرستڕێن ئەوا خوێن ومااڵی حەرام‌و پارێزراو دەبێت .

وە هەموو پێغەمبەرێك بە نەتەوەی خۆی دەفەرموو:

---

(١٧) (صحيح مسلم، كتاب الايمان، رقم: ٢٣).

﴿اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ﴾ {سورة الأعراف: ٥٩} .

واتە: بە تاکو تەنها خوای گەورە بپەرستن، چونکە جگە لەو هیچ پەرستراوێکی تری حەقتان نییە کە شایانی پەرستن بێت.

وە جگە لەم بەڵگانە بەڵگەی تر زۆرە.

پێشەوا ابن رجب (رەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرموویت: (جێبەجێ کردنی ئەم مانایەو ڕوونکردنەوەی ئەوەیە کە بەندە دەڵێت: (لا إلـه إلاّ الله) وا دەخوازێت و پێویست دەکات کە هیچ پەرستراوێکی تری نەبێت جگە لە الله، و (الالـه) ئەوەیە کە گوێڕایەڵی دەکرێتو سەرپێچی فەرمانەکانی ناکرێت لە ترسو بەڕێزی و خۆش ویستنو بە هیوا بوون و پشت بەستن پێی و داواکردن لێی و پاڕانەوە لەو، کە ئەمانە هیچیان ناگونجێنو دروست نین تەنها بۆ خوای گەورە نەبێت.

بۆیە کاتێک کە پێغەمبەر(ﷺ) بە کافرەکانی قورەیشی فەرموو بڵێن:

(لا إله إلاّ الله) ئەوانیش لە وەڵامدا ووتیان:

﴿أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَهاً وَاحِداً إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ﴾ {سورة ص: ٥} .

واتە: ئایا هەموو خوایەکانی کردووە بە یەک خواو داوای پەرستنی یەک خوامان لێدەکات بەڕاستی ئەمە شتێکی زۆر سەیرو سەرسوڕهێنەرە.

لەم ووشەیە تێگەیشتبوون کەوا پەرستنی هـەموو بتـەکان بـەتاڵ دەکاتـەوە و پەرستن کورت دەکاتەوە بۆ خوای گەورە بەتەنها، کـە کافرەکـانیش ئـەم شـتەیان نەدەویست بەمە دەرکەوت کە ماناو ناوەڕۆکو داخوازی (لا إله إلاّ الله) بریتـیـیـە لـە بەتاک زانینی خوای گەورە لەپەرستندا، وە وازهێنان لە پەرستنی جگـە لـە خـوای

گەورە، کە بەندە دەڵێت (لا إلـه إلاّ الله) ئەوا پێویستێتی بەتاك زانینی خوای گەورەی بە پەرستن و بەتاڵی پەرستنی جگە لە خوای گەورەی ئاشکرا کردووە، لە بتەکانو گۆڕەکان و پیاو چاکان، وە بەمە ئەوەی بەندەی گۆڕەکان و هاوشێوەکانیان ئەمڕۆ باوەڕیان پێیەتی لەوەی کە مانای (لا إلـه إلاّ الله) بریتییە لە دان نان بەوەیدا کە خوای گەورە بوونی هەیە، یاخود دروست کەرو دەسەلآت دارە لەسەر داهێنان و هاوشێوەی ئەم قسانە بەتاڵ دەبێتەوە.

یاخود بڵێین مانای (لا إلـه إلاّ الله) بریتییە لەوەی کە هیچ فەرمانڕەوایەك نییە جگە لە خوای گەورە، وە وا گومان دەبەن کە هەرکەسێك باوەڕی وا بێت و (لا إلـه إلاّ الله)ی پێ ڕاڤە بکات ئەوا بەڕەهایی یەکخواپەرستی جێبەجێ کردووە، هەرچەندە چەندێك پەرستن بۆ جگە لە خوای گەورە ئەنجام بدات، وە باوەڕی بە مردووەکان هەبێت کە سوودو زیانیان بە دەستەو خۆی نزیك بکاتەوە لێیان بە ئاژەڵ سەربڕین بۆیان و پەیمان بەستن لەگەڵیان و سووڕانەوە بە دەوری گۆڕەکانیان وە خۆڵەکەیشیان بەبەرکەت بزانێت، وە ئەم کەسانە هەستیان نەکردووە و نەیانزانیوە کە کافرە عەرەبەکانی سەردەتا بەشداریان لەگەڵدا دەکەن لەم بیروباوەڕەیاندا و ئەوانیش دەیانزانی کە خوای گەورە دروستکەرەو دەسەلآتدارە و توانای هەیە بەسەر داهێناندا و دانیان بەم شتانەدا دەنا، و جگە لە خوای گەورەیان نەدەپەرست تەنها لەبەر ئەوە نەبێت کە بەقسەی خۆیان دەیان ووت لە خوای گەورەمان نزیك دەکەنەوە، نەك لەبەر ئەوەی کە بتەکانیان دروستکەرو ڕۆزی دەرن .

وە حاکمیەت بەشێکە لە مانای (لا إلـه إلاّ الله) نەك مانا

ڕاستەقینەییەکەی بێت کە داوا کراوە، بۆیە حوکم کردن بە شەریعەت لە مافەکان و سنوورەکان و کێشەکاندا بەس نییە لەگەڵ بوونی هاوبەش بڕیاردان لە پەرستندا .

وە ئەگەر مانای (لا إله إلاّ الله) بەو شێوەیە بوایە کە ئەو جۆرە کەسانە دەیڵێن ئەوا هیچ کێشەیەك لە نێوان پێغەمبەر(ﷺ) و هاوبەش بڕیاردەراندا نەدەبوو، بەڵکو پەلەیان دەکردو دەست پێشخەری وەڵامدانەوەی پێغەمبەریان(ﷺ) دەکرد ئەگەر پێیانی بووتایە دان بنێن بەوەی کە خوای گەورە توانای هەیە بەسەر داهێناندا، یاخود دان بنێن بە بوونی خوای گەورەدا، یاخود حوکم بکەن بە شەریعەت لە خوێنو ماڵو مافەکانو بێ دەنگ بوایە لە پەرستن.

بەڵام کافرەکانی عەرەب کە خۆیان خاوەنی زمانی عەرەبی بوون تێگەیشتن کە ئەگەر بڵێن (لا إله إلاّ الله) ئەوا دانیان ناوە بە بەتاڵی پەرستنی بتەکاندا، وە ئەم ووشەیە بەتەنها وشەیەکی بێ مانا نییە، بۆیە ڕایان کرد لێی و ووتیان:

﴿أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَهاً وَاحِداً إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ﴾ {سورة ص: ٥}.

واتە: ئایا محمد (ﷺ) هەموو خوایەکانمانی کردووە بەیەك خواو داوای پەرستنی تەنها خوایەکمان لێ دەکات ئەمە شتێکی زۆر سەیر و سەرسوڕهێنەرە.

هەروەها وەکو خوای گەورە دەربارەیان دەفەرموێت:

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ * وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوا آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَجْنُونٍ﴾ {سورة الصافات: ٣٥-٣٦} .

واتە: کافرەکان کاتێك پێغەمبەر(ﷺ) پێیانی بووتایە بڵێن: (لا إله إلاّ الله)

نەیان دەووتو وەریان نەدەگرت لە خۆ بەگەورە زانینیاندا، وە دەیان ووت ئایا ئیمە واز لە خواکانمان بهێنین بۆ شاعیرێکی شێت.؟!

دەیانزانی کە (لا إله إلاّ الله) وا دەخوازێت کە دەست بەرداری پەرستنی جگە لە خوای گەورە بین و خوای گەورە بەتاك ڕابگرن لە پەرستندا، وە ئەگەر ئەوان بیانووتایە (لا إلە إلاّ الله) وە بەردەوام بوونایە لەسەر پەرستنی بتەکانیان ئەوا لەگەڵ نەفسی خۆیاندا دژ بەیەك ڕادەوەستان، وە ئەوان خۆیان بەرزو پاك دەگرت لە دژ بەیەك بوون لەگەڵ نەفسی خۆیاندا.

بەڵام بەندەی گۆڕەکان ئەمڕۆ خۆیان لەو دژ بەیەکو هەڵوەشاندنەوە ناشیرینە ناپاریزن و دەڵێن (لا إلە إلاّ الله) پاشان هەڵیدەوەشێننەوە بە پەرستنی مردووەکان و خۆ نزیك کردنەوە لە ئارامگاو گۆڕەکان بە جۆرەها پەرستن، دەی کەسێك لەناو چێت کە أبو جهل و أبو لهب لەو زاناتر بن بە مانای (لا إله إلاّ الله).

دەست کەوتوو ئەوەیە کە:

* هەرکەسێك (لا إله إلاّ الله) بڵێتو ماناکەی بزانێت و ئیش بکات بەناوەڕۆك و داخوازیەکەی بەئاشکراو نهێنی لە نەفی کردنی هاوبەش بڕیاردان و جێگیرکردنی پەرستن بۆ خوای گەورە لەگەڵ بیروباوەڕێکی یەکلا بە ناوەڕۆکەکەی و ئیش کردن پێی ئەوا ئەو کەسە بەڕاستی موسڵمانە.

*وە هەرکەسێك لا إلــه إلا الله بڵێت و ئیش بکات بەناوەڕۆکەکەی بەئاشکرا بەبێ باوەڕبوون بەوەی کە دەلالەت ئەکات لەسەری ئەوە مرۆڤــێکی دووڕووە (المنافق) .

*وە هەرکەسێك (لا إلە إلاّ الله) بەزمان بڵێتو بەپێچەوانەیەوە هاوبەش بڕیار

بـدات بـۆ خـوا کـه دژێتـی ئـەوا هاوبـەش بڕیـاردەرەو (لا إلـه إلاّ الله) کـەی هەڵوەشـاندۆتەوە، بۆیـه دەبێـت لەگـەڵ ووتنـی ئـەم ووشـەیە بـەزمان ماناکـەی بزانرێت، چونکه زانینی ماناکەی هۆکارێکه بۆ ئیش کردن به ناوەڕۆکەکەی .

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِلَّا مَن شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ {سورة الزخرف: ٨٦}.

واتە: تەنها کەسێك نەبێت کە شایەتی بە حەق دابێت واتە بە یەك خواپەرستی لەسەر زانستو چاوڕۆشنایی ئەوا تکاکاران تکایان بۆ دەکەن ئەگەر خوای گەورە ڕێگایان پێ بدات.

وە ئیش کردن بە ناوەڕۆکەکەی پەرستنی خوای گەورەیەو کوفرکردنە بە پەرستنی جگە لە خوای گەورە کە ئەمەیش مەبەستە لەم ووشەیە، وە لە ناوەڕۆك و داخوازی (لا إلـه إلاّ الله) وەرگرتنـی شـەریعەتی خـوای گەورەیـە لـە پەرستنەکانو هەڵسوکەوتەکانو حەڵاڵ و حەرام کردنو ڕەتکردنەوەی شەریعەتی جگە لە خوای گەورەیە. خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ﴾

{سورة الشورى: ٢١} .

واتـە: ئایـا هاوبـەش بڕیاردەریـان بۆخۆیـان داناوە کـە لـە دینـدا یاسـایان بـۆ دادەنێت که خوای گەورە ڕێگەیشی پێ نەداوە.

بۆیـه دەبێـت شـەریعەتو یاسـای خـوای گـەورە وەربگیرێـت لـە پەرسـتنەکانو هەڵسوکەوتەکانو کردەوەکانو بڕیاردان لە نێوان خەڵکیدا لەو شتانەی کـە تێیـدا

جیاوازن له شێوازی تاکەکەسی و جگە لەمانە وە ڕەتکردنەوەی یاسا دانراوەکان، وە مانای ئەمە بریتییە لە ڕەتکردنەوەی هەموو بیدعەو ئەفسانەیەک کە شەیتانەکانی جنی و مرۆڤ دایانهێناوە، وە بڵاوی دەکەنەوە لە پەرستنەکان، کە هەرکەسێک ئەگەر شتێک لەمانە وەربگرێت ئەوە هاوبەش بڕیاردەرە لە گوێڕایەڵی کردندا وەکو خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ﴾(١٨)

{سورة الشورى: ٢١}.

وە دەفەرموێت: ﴿وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ﴾ {سورة الأنعام: ١٢١}.

واتە: ئەگەر گوێ ڕایەڵی شەیتانو بێباوەڕەکان بکەن ئەوا بەجەخت لەسەرکراوی ئێوەیش دەبن بە هاوبەش بڕیاردەر بۆ خوای گەورە.

وە دەفەرموێت:

﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ {سورة التوبة: ٣١}.

واتە: جولەکەو گاورەکان زاناو خواپەرستەکانیان کردبوو بە پەروەردگارو جگە لە خوای گەورە دەیانیان پەرست.

وە پێغەمبەر(ﷺ) ئەم ئایەتەی خوێندەوە بەسەر عدی کوری حاتمی الطائي(رضي الله عنه) ئەویش فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئێمە پێشتر ئەوانمان نەدەپەرست (پێشتر گاور بوو) پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی:

﴿أليس يحلون لكم ما حرم الله فتحلونه، ويحرمون ما أحل الله فتحرمونه؟ قال:

---

(١٨) پێشتر ڕافە کراوە بگەڕێرەوە سەری .

بلى،قال النبي (ﷺ): فتلك عبادتهم﴾[١٩] .

واتە: ئایا ئەوەی خوای گەورە حەرامی کردبوو حەلالّیان ناکرد بۆتان ئێوەیش حەلالّتان دەکرد و بەقسەیانتان دەکرد، وە ئەوەی خوای گەورە حەلالّی کردبوو حەرامیان نەدەکرد لێتان ئێوەیش بەقسەیانتان دەکردو حەرامتان دەکرد؟ فەرمووی: بەلّێ، پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: دەی ئەوە پەرستنی ئەوانە.

شێخ عبدالرحمن بن حسن (رەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرموویت: (گوێڕایەلّی کردنیان لەسەرپێچی کردندا بوو بە پەرستنێك بۆ جگە لە خوای گەورە، وە بەهۆی ئەمەوە کردیانیان بە پەروەردگار بۆ خۆیان جگە لە خوای گەورە هەروەکو چۆن ئەمڕۆ لەناو ئەم ئوممەتەدا ڕوو دەدات، کە ئەمەیش هاوبەش بڕیاردانی گەورەیە و دژی ئەو یەکخواپەرستیەیە کە شایەتی دانی (لا إله إلاّ الله) دەلالەتی لەسەر کردووە... کەواتە ڕوون بووەوە کە ووشەی نیاز پاکی (لا إله إلاّ الله) نەفی هەموو ئەو شتانە دەکات، چونکە ئەمانە نەفی دەلالەت لەسەر کراوی (لا إله إلاّ الله) دەکەن[٢٠] .

بەهەمان شێوە پێویستە حوکم بردن بۆ لای یاسا دەستکردەکان ڕەت بکرێتەوە، چونکە پێویستە حوکم ببرێت بۆ لای قورئانی خوای گەورە و واز بهێنرێت لە حوکم بردن بۆ لای جگە لە قورئان لە یاساو دەستورە مرۆڤ کردەکان.

---

(١٩) (رواه الترمذي في التفسير رقم: ٣٠٩٤)، وصححه الشيخ الألباني في: (الحديث حجة بنفسه في العقائد والأحكام، ص٧٧).

(٢٠) (فتح المجيد: ١٠٧) .

خوای گەورە دەفەرموویّت:

﴿فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ {سورة النساء: ٥٩} .

واتە: ئەگەر کێشە کەوتە نێوانتان لەهەر شتێکدا بێت ئەوا بیگەڕێننەوە بۆ لای خواو پێغەمبەرەکەی(ﷺ)(قورئانو سوننەت) .

وە دەفەرموویّت:

﴿وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِن شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي﴾ {سورة الشورى: ١٠} .

واتە: ئەگەر جیاوازی کەوتە نێوانتانەوە لەهەر شتێکدا ئەوا بیگەڕێننەوە بۆ لای خوای گەورەو خوای گەورە بڕیار دەدات لە نێوانتاندا، وە هەر ئەو خوایە پەروەردگاری منە.

بەجەخت لەسەرکراوی خوای گەورە بڕیاری کوفرو ستەم و لەڕێ دەرچوونی دا بەسەر هەرکەسێکدا کە حوکم نەکات بە قورئان وە نەفی باوەڕی لێ کرد **کە ئەمەیش بەلگەیە لەسەر ئەوەی کە حوکم نەکردن بە قورئان ئەگەر حاکمەکە بە حەلاّلی دانا یاخود وای بینی کە گونجاوترە لە قورئانو چاکترە ئەمە کوفرو هاوبەش بڕیاردانە نەفی یەکخوا پەرستی دەکات و (لا إله إلاّ الله) هەڵدەوەشێنێتەوە بەتەواوی، بەلاّم ئەگەر حوکمی کرد بە جگە لە قورئانو بە حەلالّی نەزانی و باوەڕی وا بوو کە حوکمی خوای گەورە پێویستە حوکمی پێبکرێت، بەلاّم هەواو ئارەزووی پالّی پێوەنا سەرپێچی بکات ئەوا کوفری بچوکو هاوبەش بڕیاردانی بچوکە و ماناو**

ناوەڕۆکی (لا إله إلاّ الله) کەم دەکاتەوە.

کەواتە (لا إله إلاّ الله) بەرنامەیەکی تەواوکراوەو پێویستە زاڵ بێت بەسەر ژیانی موسڵمانانو هەموو پەرستنو هەڵسوکەوتەکانیان، وە تەنها ووتەیەك نییە کە بووترێتەوە بۆ بەرەکەت یاخود بخوێنرێت لە ویردەکانی بەیانیانو ئێواراندا بەبێ تێگەیشتن لە ماناکەی و ئیش کردن بە ناوەڕۆکەکەی و ڕۆیشتن لەسەر ڕێبازەکەی، هەروەکو چۆن زۆرکەس وا گومان دەبەن لەوانەی کە بە زمان دەیڵێنو پێچەوانەی دەکەن لە بیروباوەڕو هەڵسوکەوت کردنیاندا.

وەلە ناوەڕۆك‌و داخوازی (لا إلـه إلاّ الله) جێگیرکردنی ناوو سیفاتەکانی خوای گەورەیە کەوا خۆی ناوی لە خۆی پێ ناوەو وەسفی نەفسی پیرۆزی خۆی پێ کردووە، یاخود پێغەمبەر (ﷺ) ناوی لێ ناوەو وەسفی کردووە لە فەرموودە ڕاستەکانیدا.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ {سورة الأعراف: ١٨٠}.

واتە: خوای گەورە ناوە جوانەکانی هەیە، ئێوە بپارێنەوە لە خوای گەورە بە هۆی ئەو ناوە جوانانەوە، وە واز لەو کەسانە بهێنن کە بێباوەڕن بە ناوەکانی خوای گەورە، ئەوانە سزای ئەو کردەوە خراپانەیان وەردەگرن لە دواڕۆژدا.

لە (فتح المجيد) دا دەفەرموێت: (بنچینەی الإلحاد لە قسەی عەرەبدا بریتییە لە لادان لە مەبەستو لاربوونەوەو ستەمو لەڕێ دەرچوون، وە ناوەکانی خوای

گەورە هەمووی ناوو وەسفن خوای گەورە خۆی پێیان ناساندووە بە بەندەکانی، وە بەڵگەن لەسەر تەواوێتی خوای پیرۆزو بەرز.

وە دەفەرموویت:[٢١] (الإلحاد)بێ باوەڕبوونە لە سیفاتی خوای گەورەدا یان بە بەرهەڵستی کردنو ئینکاری کردن دەبێت یاخود بە بەرهەڵستی ماناکانی و لە کار خستنیان دەبێت یاخود بە گۆڕینیان دەبێت لە ڕاستی و دەرکردنیان دەبێت لە حەق بە لادانی ماناکەی، یاخود بەوە دەبێت کە ناوو سیفاتی خوای گەورە بەکاربهێنن بۆ ئەم دروست کراوانە وەکو بێباوەڕی (أهل الأتحاد) کە ناوو سیفاتی خوای گەورەیان کردووە بەهی ئەم بوونەوەرە بەچاکو خراپیەوە .....

تەواو بوو .

جا هەرکەسێك بێباوەڕی بکات لە ناوو سیفاتی خوای گەورەدا بە لەکارخستنو گۆڕینو ڕەت کردنەوە، وە باوەڕی نەبێت بەو مانا پیرۆزانەی کە دەلالەت دەکات لەسەری وەکو جەهمیەکان و موعتەزیلەکانو ئەشعەریەکان ئەوە پێچەوانەی دەلالەت لەسەر کراوی (لا إله إلاّ الله) ی کردووە، چونکە خوا ئەوەیە کە دوعای لێدەکرێتو خۆی لێ نزیك دەکرێتەوە بە ناوو سیفاتەکانی، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت: (فادعوه بها) واتە دوعای پێبکەن لە خوای گەورە، وە ئەوەی ناوو سیفاتی نەبێت چۆن دەبێت بە خوا؟! وە چۆن دوعای لێ دەکرێت؟! وە بە چی لێی دەپارێیتەوە؟!.

پێشەوا ابن القیم (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرموێت: (زانایان لەزۆر حوکمەکانیان کێشەیان هەبووە، بەڵام هیچ کێشەیان نەبووە لە ئایەتەکانی هەواڵو

(٢١) (فتح المجید: ص٥٣٧-٥٣٨)، وانظر: (مدراج السالکین: ١/٢٩-٣٠) .

سیفاتەکانیدا لە تەنها شوێنێکیشدا، بەڵکو هاوەڵانو شوێن کەوتووان ﷺ یەک دەنگ بوون لەسەر دان نان پێیاندا وەکو خۆی چۆن هاتووە لەگەڵ تێگەیشتنی ماناکانیان، وە جێگیرکردنی ڕاستییەکانیان، کە ئەمەیش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ئەم جۆرە لە هەردوو جۆرەکەی تر زیاتر ڕوون کراوەتەوە، وە بایەخ دان بە ڕوون کردنەوەی گرنگترە، چونکە لە تەواوێتی جێبەجێکردنی هەردوو شایەتمانەکەدایە، وە جێگیرکردنێتی لە پێویستییەکانی یەکخواپەرستی بۆیە خوای گەورە و پێغەمبەرەکەی(ﷺ) ڕوونیان کردۆتەوە ڕوونکردنەوەیەکی تەواو کە هیچ گومان و ئاڵۆزییەکی تێناکەوێت.

وە ئایەتەکانی ئەحکام لەوانەیە کەس لە ماناکەی تێ نەگات تەنها کەسانێکی تایبەت نەبن لەناو خەڵکی (زانایان)، بەڵام ئایەتی سیفات لە تێگەیشتنیان خەڵکی تایبەتو گشتی بەشدارن، مەبەستم تێگەیشتنی بنچینەی ماناکەیە نەک نهێنی و چۆنێتییەکەی[٢٢].

هەروەها دەفەرموێت: (وە ئەمە شتێکی زانراوە بە فیترەت و عەقڵی ساغو پەرتوکە ئاسمانییەکان کە ئەوەی سیفاتی تەواوی نەبێت، نابێت بە خواو هەڵسوڕێنەرو پەروەردگار بەڵکو زەم کراوەو ڕەخنە لێگیراو وکەمکراوە، نە لەسەرەتادا نەلە کۆتاییدا سوپاسی بۆ نییە، بەڵکو لە سەرەتاو کۆتاییدا سوپاس بۆ ئەوەیە کە سیفاتی تەواوو پیرۆزی هەبێت کە بە هۆیەوە شایانی پەرستن بێت، بۆیە پێشینەکان ئەو دانراوانەی کە دایان ناوە لە سوننەتو جێگیرکردنی سیفاتی پەروەردگارو بەرزی بەسەر دروست کراوەکانی و قسەو قسەکردنی: ناویان ناوە

---

(٢٢) (مختصر الصواعق المرسلة: ١/١٥).

یەکخواپەرستی، چونکە نەفی ئەو شتەو بەرهەڵستیکردنی و کوفرکردن پێی بەرهەڵستی کردنی دروستکارو ئینکاری کردنێتی، بەڵکو یەکخواپەرستی پێویستە لە جێگیرکردنی سیفاتە تەواوەکانیو بە پاك ڕاگرتنی لە چواندنی بە دروست کراوەکانی وە کە زەم کردنی بە خراپ باس کردنی[٢٣].

٥-چ کاتێك ووتنی (لا إلە إلاّ الله) سوود بە مرۆڤ دەگەیەنێت، وە چ کاتێك سوودی پێ ناگەیەنێت؟:

پێشتر باسی ئەوەمان کرد کە ووتنی (لا إله إلاّ الله) پێویستە زانینی ماناکەو ئیش کردن بە ناوەڕۆکەکەی لەگەڵدا بێت، بەڵام چونکە چەند دەقێك هەیە گومانی پێ دەبرێت کە تەنها ووتنی بەدەم بەسە هەندێ لە خەڵکی خۆیان هەڵواسیوە بەم گومانەوە، بۆیە وای پێویست کرد کە ئەم شتە ڕوون بکرێتەوە تا ئەم گومانە نەمێنێت لای کەسێك کە حەقی بوێت، شێخ سلیمان بن عبدالله (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) لەسەر فەرموودەکەی عتبان دەفەرموێت: کە تێیدا هاتووە:

﴿ فإن الله حرم على النار من قال (لا إله إلاّ الله) يبتغي بذلك وجه الله﴾[٢٤].

واتە: بەڕاستی خوای گەورە حەرامی کردووە لەسەر ئاگری دۆزەخ هەرکەسێك بسووتێنێت کە بڵێت لا إلە إلاّ الله مەبەستی بەمە ڕەزامەندی خوای

---

(٢٣) (مدراج السالكين: ١/٢٦) .

(٢٤) (رواه البخاري: ١١/٢٠٦)، و(مسلم: برقم: ٣٣) .

گەورە بێت.

دەفەرموێت: بزانە چەند فەرموودەیەك هاتووە ڕووی دەرەوەی وایە کە هەرکەسێك هەردوو شایەتمانەکە بهێنێت ئەوا حەرام دەکرێت لەسەر ئاگری دۆزەخ کە بیسوتێنێت، وەکو ئەم فەرموودەیەو فەرموودەکەی انس ﷺ کە دەفەرموێت:

﴿كان النبي(ﷺ) ومعاذ(ﷺ) رديفه على الرحل، فقال: يا معاذ، قال: لبيك يارسول الله و سعديك، قال: (مامن عبد يشهد لا إله إلاّ الله وأن محمدا رسول الله إلا حرمه الله على النار﴾[٢٥].

واتە: پێغەمبەر(ﷺ) لەسەر ووشترێك بوو معاذیش(ﷺ) لە پشتیەوە سوار ببوو، فەرمووی: ئەی معاذ، ئەویش فەرمووی: بەڵێ: وەڵامو بەختەوەری بۆ تۆ ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ)، ئەویش فەرمووی: (هیچ بەندەیەك نیە شایەتی بدات بە (لا إله إلاّ الله و محمد رسول الله) ئیللا خوای گەورە حەرامی دەکات لەسەر ئاگری دۆزەخو نایکاتە ناوییەوە.

ولمسلم عن عبادة(ﷺ) مرفوعاً:

﴿ومن شهد أن لا إله إلاّ الله وأن محمداً عبده ورسوله حرمه الله على النار﴾[٢٦].

واتە: هەر کەسێك شایەتی بدات بەوەی کە (لا إله إلاّ الله ومحمد عبده ورسوله) ئەوا خوای گەورە ئاگری دۆزەخی لەسەر حەرام دەکات ونایکاتە ناوییەوە.

وە فەرموودەی تر هاتووە کە تێیدایە هەر کەسێك هەردوو شایەتمانەکە بڵێت ئەوا دەچێتە بەهەشتەوە، وە تێیدا نیە بڵێت ئاگری دۆزەخ حەرام دەکرێت

---

(٢٥) (رواه البخاري: ٣٩٩/١) .

(٢٦) (صحيح مسلم بشرح النووي: ٢٢٨/١-٢٢٩).

لەسەری، لەوانە فەرموودەکەی عبادة(رضي الله عنه) کە بەم نزیکانە باس کراوە فەرموودەی ابو هریرە(رضي الله عنه) کە لەگەڵ پێغەمبەر بوونە(ﷺ) لە غەزای تەبوك فەرمودەکە کە تێیدا هاتووە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت: ﴿أشهد أن لا إله إلاّ الله الله وأني رسول الله لا يلقى الله بهما عبدا غير شاك فيحجب عن الجنة﴾[٢٧].

واتە: شایەتی ئەدەم بە (لا إله إلاّ الله و محمد رسول الله) هیچ کەسێك نیە بەم شایەتمانەوە بگات بە خوای گەورە وە گومانی تێیدا نەبێت پەردە لە نێوان ئەو وبەهەشتەدا نابێت، واتە دەچێتە بەهەشتەوە.

(٢٧) (صحيح مسلم مع شرح النووي: ١/٢٤٤) .

ئەوەی کە شێخ الاسلام ابن تیمیة فەرموویەتی:

دەفەرموێت: (شێخ سلیمان بن عبدالله): باشترین شت کە ووترا بێت لە ماناکەیدا ئەوەیە کە شێخ الاسلام ابن تیمیە وجگە لەویش ووتویانە: کە ئەم فەرموودانە تەنها بۆ کەسێکە کە وتبێتی و لەسەری مردبێت، هەروەکو چۆن بە بەستراوەیی هاتووە بە شتی ترەوە کە بیلێت بە دڵسۆزی و نییەت پاکییەوە لەدڵییەوە، وە دڵنیا بێت تێیدا و گومانی تێیدا نەبێت بە ڕاستگۆیی و دڵنیاییەوە بیلێت، چونکە ڕاستێتی یەکخواپەرستی بریتییە لە ڕاکێشانی گیان بۆ لای خوای گەورە بەوەی کە تۆبە بکات لە تاوانەکان تۆبەیەکی ڕاستەقینە، ئەگەر بمرێت لەسەر ئەم حاڵەتە ئەوا بەهەشت بەدەست دەهێنێت، چونکە:

*فەرموودەکان متەواترن لەسەر ئەوەی کەوا هەر کەسێك ووتبێتی (لا إله إلاّ الله) کێشی دەنکە جۆیەك یاخود کێشی خەرتەلەیەك یاخود کێشی گەردێك چاکە لە دڵیدا بێت ئەوا لە ئاگری دۆزەخ دەردەکرێت.

* وە فەرموودەکان متەواترن لەسەر ئەوەی کە زۆر کەس لەوانەی کە دەڵێن: (لا إله إلاّ الله) دەخرێنە دۆزەخەوە پاشان دەردەکرێن لێی.

* وە فەرموودەکان متەواترن لەسەر ئەوەی کە خوای گەورە حەرامی کردووە لەسەر ئاگری دۆزەخ کە شوێنەواری کڕنووش بسوتێنێت لە مرۆڤدا، وە ئەو کەسانە کە نوێژیان دەکردو کڕنووشیان بۆ خوا دەبرد.

* وە فەرموودەکان متەواترن لەسەر ئەوەی کە حەرام کراوە لەسەر ئاگری دۆزەخ هەرکەسێك بڵێت (لا إله إلاّ الله) وە هەرکەسێك شایەتی بدات بە (لا إله إلاّ الله محمد

رسول الله)، بەڵام بەستراوەتەوە بە چەند بەستەرەوەیەکی قورس، وە زۆر خەڵکی کە دەیڵێن نەدڵسۆزی دەزانن نە دڵنیایی، وە هەر کەسێك ئەمانە نەزانێت ئەوا لێی دەترسرێت لەکاتی مردندا تاقیبکرێتەوە دەربارەی (لا إلـه إلاّ الله) و نەتوانێت بیڵێت، وە زۆر خەڵکی تر دەیڵێن بە لاسایی کردنەوەو داب‌و نەریت دەیڵێن و باوەڕ تێکەڵ خۆشی دڵیان نەبووە، وە زۆربەی ئەوانە کە تاقی دەکرێنەوە لە کاتی مردن‌و لەناو گۆڕ وێنەی ئەم کەسانەیە هەروەکو چۆن لە فەرموودەکەدا هاتووە: ﴿سمعت الناس يقولون شيئاً فقلته﴾[٢٨].

واتە: گوێم لێ بوو خەڵکی شتێکیان دەوت منیش وەکو ئەوان ووتم.

وەزۆربەی ئیشی ئەم کەسانە بریتییە لە لاسایی کردنەوە و شوێن کەوتنی هاوشێوەی خۆیان کە ئەمانە نزیکترین خەڵکین لەم ئایەتەوە کە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ﴾ {سورة الزخرف: ٢٣}.

واتە: ئێمە باوکو باپیرانی خۆمان لەسەر داب‌و نەریتێك بینیوە لە پەرستنی ئەم بتانە، وە ئێمە شوێنی شوێنەواری ئەوان دەکەوین.

وەلەم کاتەدا هیچ دژ بەیەك وەستانێك نابێت لە نێوان فەرموودەکاندا، ئەگەر کەسێك بە دڵسۆزی و دڵنیاییەکی تەواوە بیڵێت ئەوا بەردەوام نابێت لەسەر تاوان، چونکە تەواوێتی و دڵسۆزی و دڵنیایی وا پێویست دەکات کە خوای گەورەی لە هەموو شت لەلا خۆشەویست تر بێت، ئەو کاتەیش هیچ حەزو ئارەزوو ویستێك لە دڵیدا نامێنێت بۆ ئەو شتانەی کە خوای گەورە قەدەغەی کردووە،

---

(٢٨) (صححه الشيخ الألباني في: (صحيح الجامع الصغير: ٢/ ٥٧٢٢).

وەپێ ناخۆش بوونیشی نامێنێت بۆ فەرمانەکانی خوای گەورە، کە ئەمەیش ئەو کەسەیە کە ئاگری دۆزەخ حەرام دەکرێت لەسەری کە بیسووتێنێت، هەرچەندە ئەگەر پێش ئەمە تاوانیشی هەبێت، چونکە ئەم باوەڕەو ئەم تۆبەیە و ئەم دڵسۆزییە و ئەم خۆشویستنەو ئەم دڵنیاییەیە هیچ تاوانێکی ناهێڵنەوە و دەیسڕنەوە هەروەکو چۆن شەو بە ڕۆژ دەسڕێتەوە .. قسەکەی تەواو بوو (ڕەحمەتی خوای لێبێت)[٢٩].

ئەوەی کە شێخ محمد بن عبدالوهاب فەرموویەتی[٣٠]:

دەفەرموێت: (گومانێکی تریان هەیە دەڵێن: پێغەمبەر(ﷺ) بەرهەڵستی کرد لە ئوسامە(رضي الله عنه) کە ئەو پیاوەی کوشت کە ووتی (لا إله إلاّ الله) وە فەرمووی: (أقتلته بعدما قال لا إله إلاّ الله؟!)، واتە: ئایا کوشتت لە پاش ئەوەی کە ووتی: (لا إله إلاّ الله)؟! . وە چەند فەرموودەیەکی تریش دەربارەی دەست هەڵگرتن لەو کەسەی کە بڵێت (لا إله إلاّ الله)، وە مەبەستی ئەم کەسە نەزانانە ئەوەیە کە هەر کەسێك بڵێت (لا إله إلاّ الله) کافر ناکرێت، وە ناکوژرێت هەر چەندە چەندێك شت بکات و بکات. وە بەم کەسە نەزانانە دەوترێت کە زانراوەو ئاشکرایە کە پێغەمبەری خوا(ﷺ) کوشتاری جولەکەی کردو ئافرەتیانی بە جاریە برد لەگەڵ ئەوەی کە دەیانووت: (لا إله إلاّ الله)، وە هاوەڵانی پێغەمبەری خوا(ﷺ) کوشتاری بەنی حەنیفەیان کرد لە کاتێکدا کە شایەتیان دەدا بە (لا إله إلاّ الله محمد رسول الله)، وە نوێژیان دەکردو بانگەشەی ئیسلامیان دەکرد، هەروەها ئەو کەسانەی کە عەلی کوڕی ابي طالب(رضي الله عنه) سووتاندیانی، وە ئەم نەزانانە دان بەوەدا دەنێن کە هەرکەسێك باوەڕی بە زیندووبوونەوە نەبێت و بەرهەڵستی بکات ئەوا کافر بووەو دەکوژرێت هەرچەندە ئەگەر بڵێت: (لا إله إلاّ الله)، وە هەرکەسێك بەرهەڵستی پایەیەك لە پایەکانی ئیسلام بکات ئەوا کافر دەبێت و دەکوژرێت هەرچەندە بڵێت: (لا إله إلاّ الله)، کەواتە چۆن سوودی پێناگەیەنێت ئەگەر بەرهەڵستی شتێك لە لقەکانی دین بکات، وە سوودی پێ دەگەیەنێت ئەگەر بەرهەڵستی یەکخواپەرستی بکات کە بنچینەو سەری دینی پێغەمبەرانە (علیهم الصلاة والسلام) ؟! بەڵام

---

(٣٠) بڕوانە: (مجموعة التوحيد: ص١٢٠-١٢١).

دوژمنانی خوا لە مانای فەرموودەکان تێ نەگەیشتوون.

وە (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرموێت: (بەڵام فەرموودەکەی ئوسامە(رضي الله عنه) ئەوە پیاوێکی کوشت بانگەشەی ئیسلامی کرد بە هۆی ئەوەی وای گومان برد کە ئەو پیاوە بانگەشەی ئیسلامی نەکرد تەنها لە ترسی خۆێنو ماڵەکەی نەبێت، وە پیاو ئەگەر موسڵمان بوونی خۆی ئاشکرا کرد ئەوە پێویستە دەستی لەسەر هەڵبگرێت هەتا شتێکی لێ دەردەکەوێت کە پێچەوانەی ئیسلام بوونی بێت، خوای گەورە لەم ڕووداوەدا ئەم ئایەتەی دابەزاند:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا﴾ {سورة النساء: ٩٤}.

واتە: ئەی باوەڕداران ئەگەر دەرچوون بۆ جیهاد کردن و کوشتارتان کرد لە پێناو خوای گەورەدا ئەوا لێکۆڵینەوە بکەن‌و دڵنیا بن لەوەی کە بەرامبەرەکەتان موسڵمانە یان نا.

ئایەتەکە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی پێویستە دەستی لەسەر هەڵبگیرێت و دڵنیایی بکرێت ئەگەر لە پاش ئەمە شتێکی لێ دەرکەوت و ئاشکرا بوو کە پێچەوانەی ئیسلام بوو، ئەوا دەکوژرێت، چونکە دەفەرموێت: (فتبینوا) واتە: لێکۆڵینەوەو دڵنیایی بکەن، کە ئەگەر بیگوتایە لا إله إلاّ الله و نەکوژرایە ئەوا لێکۆڵینەوە مانای نەدەبوو، هەروەها فەرموودەکەی تر و هاوشێوەی ماناکەی ئەوەیە کە باسمان کرد کە هەرکەسێك ئیسلام بوون‌و یەکخواپەرستی ئاشکرا بکات ئەوە پێویستە دەستی لەسەر هەڵبگیرێت مەگەر شتێکی لێ دەربکەوێت و ئاشکرابێت کە ئیسلام بوون‌و یەکخواپەرستییەکەی هەڵبوەشێنێتەوە.

وە بەڵگە لەسەر ئەم شتەی پێغەمبەر(ﷺ) کە فەرمووی:

﴿أقتلته بعد ما قال لا إله إلاّ الله ؟!﴾ .

واتە: ئایا کوشتت لە پاش ئەوەی کە ووتی: (لا إله إلاّ الله)؟!

وە کە فەرموویەتی: (أمرت أن أقاتل الناس حتى يقولوا لا إله إلاّ الله).

واتە: فەرمانم پێکراوە لە لایەن خواوە کە کوشتاری خەڵکی بکەم هەتا دەڵێن: (لا إله إلاّ الله).

هەر ئەو پێغەمبەرەیە(ﷺ) دەربارەی خەوارج دەفەرموێت:

﴿أينما لقيتموهم فاقتلوهم، لئن أدركتهم لأقتلهم قتل عاد﴾[٣١].

واتە: (لەهەر شوێنێك گەیشتن بە خوارج ئەوا بیان کوژن، وە ئەگەر من پێیان بگەم ئەوا وەکو کوشتنی عاد دەیان کوژم) لەگەڵ ئەوەی لە زۆربەی خەڵکی زیاتر (لا إله إلاّ الله) یان دەوت. تا هاوەڵان(رضي الله عنهم) خۆیان پێکەم بوو لە ئاستو بەرامبەر ئەوان، لەگەڵ ئەوەی کە زانیاری لە هاوەڵانەوە فێر بوون، نە (لا إله إلاّ الله) سوودی پێگەیاندن، نە زۆری پەرستن، نە بانگەشەکردنی ئیسلام، کاتێك کە سەرپێچی کردنی شەریعەتیان لێدەرکەوت، بەهەمان شێوە لەوەی کە باسمان کرد لە کوشتار کردنی جولەکەو کوشتاری هاوەڵان رضي الله عنهم بۆ بەنی حەنیفە.

---

(٣١) (صححه الشيخ الألباني في: (صحيح الجامع الصغير: ٢/ ٦٦١٨).

ئەومی كە الحافظ بن رجب فەرموویەتی:

الحافظ ابن رجب لە ناميلكەكەيدا بە ناونيشانی (كلمة الإخلاص)[٣٢] لەسەر ئەو فەرموودەيەی پێغەمبەر(ﷺ):

﴿أمرت أن أقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله﴾ دەفەرموێت: ئیمامی عومەر و كۆمەڵێك لە هاوەڵان(رضي الله عنهم) وا تێگەیشتن كە هەركەسێك هەردوو شایەتمانەكە بڵێت ئەوە قەدەغەی سزای دونیای لێ دەكات تەنها بە ووتنی، بۆیە ڕاوەستان لە كوشتار كردنی ئەوانەی كە زەكاتیان نەئەدا، وە أبو بكری صديق(رضي الله عنه) وا تێگەیشت كە هیچ شتێك كوشتاریان قەدەغە ناكات تەنها دانی زەكاتەكە نەبێت، چونكە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت:

﴿ فاذا فعلوا ذلك منعوا مني دماءهم إلا بحقها وحسابهم على الله ﴾.

واتە/ ئەگەر ووتیان (لا إلــه إلا الله ومحمد رسول الله) وە نوێژیان كردو زەكاتیان دا ئەوا خوێنیان پارێزراوەو قەدەغە دەبێت لەمن تەنها بە مافی (لا إلــه إلا الله) نەبێت (ئەگەر یەكێك بە ناحەق بكوژێت یاخود لە پاش زەواجێكی شەرعی زینا بكات یاخود لە دین هەڵگەڕێتەوە ئەوا دەكوژرێتەوە و كوشتن مافی خۆیەتی) وە حسابیان لەلای خودایە.

وە دەفەرموێت: (الزكاة حق المال)[٣٣].

واتە/ زەكات دان حەقی ماڵ و سامانە، وە ئەمەی ابوبكری صديق(رضي الله عنه) لێی

---

(٣٢) (كلمة الإخلاص لابن رجب: ص١٣-١٤).

(٣٣) (صححه الشيخ الألباني في: صحيح سنن الترمذي: كتاب الإيمان، باب ما جاء: أمرت أن أقاتل الناس حتى يقولوا لا اله إلا الله، رقم: ٢٦٠٧).

تێگەیشت زیاتر لە یەکێك لەهاوەڵان(ﷺ) بەڕاشکاوی لە پێغەمبەریان(ﷺ) گێڕاوەتەوە لەوانە ابن عمر و انس و جگە لەمان ﷺ، وە فەرموویەتی:

﴿أمرت أن أقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله ويقيموا الصلاة ويؤتوا الزكاة﴾[٣٤].

واتە/ فەرمانم پێ کراوە لە لایەن خوای گەورەوە کە کوشتاری خەڵکی بکەم هەتا شایەتی دەدەن بە (لا إله إلا الله و محمد رسول الله) و نوێژ بکەن و زەکات بدەن .

وە ئەم ئایەتەیش بەڵگەیە لەسەر ئەم شتە کەخوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾ {التوبة: ٥} .

واتە: ئەگەر تۆبەیان کردو نوێژیان کرد وزەکاتیان دا ئەوە ڕێگەیان بەردەن ومەیانکوژن، هەروەکو چۆن ئەم ئایەتەی تریش بەڵگەیە کە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ﴾ {التوبة: ١١}.

واتە: ئەگەر تۆبەیان کردو گەڕانەوە بۆ لای خوا ونوێژیان کرد وزەکاتیان دا ئەوا دەبن بە براتان لە دیندا.

واتە: برایەتی لە دیندا جێگیر نابێت تەنها بە جێ بەجێکردنی فەرزەکان نەبێت لەگەڵ یەکخواپەرستی دا، چونکە تۆبە کردن و گەڕانەوە لە هاوبەش بڕیاردان بەدەس نایات تەنها بە یەکخواپەرستی نەبێت، کاتێك أبو بکر(ﷺ) ئەم شتەی بۆ

(٣٤) (المصدر السابق).

هاوەڵان(رضي الله عنهم) ڕوون کردەوە ئەوانیش گەڕانەوە بۆ سەر قسەکەی أبو بکر(رضي الله عنه) وبەڕاستیان دانا، وە کە زانرا سزای دنیا لاناچێت لەسەر کەسێك کە هەردوو شایەتمانەکە جێبەجێ بکات بە ڕەهایی، بەڵکو سزا دەدرێت بە کەمو کوڕی خستنە مافێك لە مافەکانی ئیسلام بە هەمان شێوە سزای قیامەتیش.

هەروەها دەفەرموێت:[٣٥] کۆمەڵێك لە زانایان دەفەرموون:

(مەبەست لەم فەرموودانە ئەوەیە کە ووتنی (لا إله إلاّ الله) هۆیەکە بۆ چوونە بەهەشت و ڕزگار بوون لە دۆزەخ و داخوازی ئەمە دەکات).

وەوەڵامیان دەدرێتەوە بەوەی کە داخوازی ئیشی خۆی ناکات تەنها بە کۆبوونەوەی مەرجەکانو نەمانی بەرهەڵستییەکانی نەبێت، هەندێ جار داخوازییەکەی جیاواز دەبێت لە گەڵیدا لەبەر فەوتانی مەرجێك لە مەرجەکانی، یاخود بوونی بەرهەڵستییەك لەبەرهەڵستییەکانی، کە ئەمیش ووتەی (حەسەنی بصری و وهب بن منبه)ە کە ئەمەیش ئاشکراترە.

پاشان لە حەسەنی بصری گێڕدراوەتەوە کاتێك کە (فرزدق) خێزانەکەی بە خاك سپاردووە پێی فەرمووە: چیت بۆ ئەم ڕۆژە ئامادە کردووە ئەویش ووتی: شایەتمانی (لا إله إلاّ الله) لە حەفتا ساڵەوە، حسن پێی فەرموو: باشترین ئامادەکراوە بەڵام (لا إله إلاّ الله) چەند مەرجێکی هەیە: ئاگادارت دەکەمەوە لە لەکەدار کردنی ناموسی ئافرەتانی باوەڕدار .

وە وترا بە حسن: کەسانێك دەڵێن: هەرکەسێك بڵێت (لا إله إلاّ الله) دەچێتە بەهەشتەوە، فەرمووی: هەرکەسێك بڵێت (لا إله إلاّ الله) مافەکانی و فەرزەکانی

---

(٣٥) (كلمة الإخلاص: ص٩-١١) .

جێبەجێبکات ئەوا دەچێتە بەهەشتەوە.

وەیەکێك پرسیاری لە (وهب بن منبه) کرد ئایا (لا إلـه إلاّ الله) کلیلی بەهەشت نییە؟ ئەویش فەرمووی: بەڵێ کلیلی بەهەشتە بەڵام هـەموو کلیلێك ددانـی هەیـە ئەگەر کلیلێك بهێنیت ددانی هەبێت ئەوا دەرگاکەت بۆ دەکاتەوە، وە ئەگەر ددانـی نەبێت ئەوا دەرگاکەت بۆ ناکاتەوە...

وە وابزانم ئەوەندەی کە قسەی زانایانم هێنایەوە بەسە بـۆ وەڵام دانـەوەی ئـەم گومانە کە کەسانێك خۆیان پێوەی پەیوەست کردووە کـەوا گومـان دەبـەن کـە هەرکەسێك بڵێت (لا إلـه إلاّ الله) کـافر نابێت هەرچـەندە چـەندێك لـە جۆرەکـانی هاوبەش بڕیاردانی گەورە جێبەجێ بکات، کە ئەمڕۆ بەبەردەوامی دەکرێت لەسـەر نەزرگاو گۆڕی پیاو چاکان کـە ووشـەی (لا إلـه إلاّ الله) هەڵدەوەشـێنێتەوە تـەواوی هەڵوەشـانەوە، وە دڕی دەوەسـتن ئەوپـەڕی دڕ ڕاوەسـتان، کـە ئەمـەیش ڕێگـەی خەڵکی لەڕێ دەرچووە کە دەقە کورتەکان وەردەگرنو وا دەزانن بەڵگەیـە بۆیـان، وەواز دەهێـنن لـە دەقـە درێـژەکان کـە ئـەم دەقـە کورتانـە ڕوون دەکەنـەوە و ئاشکرای دەکەن وەکو ئەو کەسانەی کە باوەڕدێنن بـە هەندێك لـە قورئـانو کـوفر دەکـەن بـە هەنـدێکی تـری، خـوای گـەورە دەربـارەی ئـەم جـۆرە لـە خـەڵکی دەفەرموێت:

﴿ هُوَ الَّذِي أَنزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُّحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو

الْأَلْبَابِ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ﴾. {آل عمران: ٧-٩}.

واتە: خوای گەورە ئەو خوایەیە کە ئەو قورئانەی دابەزاندۆتە سەرت ئەی محمد (ﷺ) لە قورئاندا هەندێك لە ئایەتەکانی (محکم)ن، واتە: (یەك ڕاڤە کردنیان هەیە، وە ماناکەیان دیارەو ئاشکرایە، وە بواری گۆڕینی ماناو لادانو شاردنەوەو دوو دڵی تێدا نییە)، کە ئەم ئایەتانە بنچینەی قورئانن و پشتیان پێ دەبەستڕێت، وئەو ئایەتانەی پێچەوانەیان بێت دەگەڕێنرێنەوە بۆ ئەم ئایەتانە، وە هەندێك ئایەتی تری قورئان (متشابە)ن، واتە: (زیاتر لە یەك ڕاڤەکردنیان هەیە، وە بواری گۆڕینی ماناو لادانو شاردنەوەیان هەیە)، فەرمانمان پێ کراوە بە باوەڕهێنان بە ئایەتی (متشابە)و ئیش کردن بە ئایاتی (محکم) **بەڵام ئەوانەی لادان لە حەق لەدڵیاندایە شوێنی ئایەتی متشابە دەکەون، وە گومان بۆ باوەڕداران دروست دەکەن و دەیکەن بە بەڵگە بۆ ئەو بیدعەیەی کە خۆیان لە سەرین کە مەبەستیان ئەوەیە خەڵکی تووشی فیتنە بکەن لە دینەکەیانداو دڵیان تێك بدەن، وە مەبەستیان ڕاڤە کردنێتی بەو شێوەیەی کە خۆیان دەیانەوێت و بگونجێت لەگەڵ ڕێگە خراپەکەیاندا** لە کاتێکدا هیچ کەسێك لە ڕاڤەکردنەکەی نازانێت تەنها خوای گەورە نەبێت، وە ئەوانەی کە دامەزراون لە زانستدا دەڵێن باوەڕمان پێی هەیە هەمووی لە لایەنی پەروەردگارمانەوەیە، بەڵام هیچ کەسێك بیر ناکاتەوە تەنها خاوەن عەقڵەکان نەبێت، هەروەها زانا دامەزراوەکان دەڵێن خوایە دڵمان لا نەدەیت لەسەر حەق بەوەی شوێنی ئایەتی (متشابە)ی بخەیت هەروەکو چۆن

ئەوانە لەڕێی ڕاست دەرچوون کە شوێنی ئایەتی (متشابە) کەوتن لە پاش ئەوەی ڕێنماییت کردین بۆ حەق، وە لەلایەن خۆتەوە ڕەحمەتێکی فراوانمان پێ ببخشە هەر تۆ بەخشەری ڕەحمەتی، خوایە تۆ زیندوو کەرەوەی خەڵکیت بۆ لێپرسینەوە لە ڕۆژێکدا کە هیچ گومانێکی تێدا نییە، بەڕاستی خوای گەورە وەفای هەیە بەڵامبەر پەیمانەکانی و پەیمان دەباتە سەر، خوایە حەقمان بە حەق نیشان بدەو شوێنکەوتنیمان پێببەخشە، وە بەتاڵیشمان بە بەتاڵ پێ نیشان بدەو دوورکەوتنەوەیمان پێ ببخشە.

٦ :- شوێنەواری (لا إله إلّا الله)

ئەم ووشەیە ئەگەر بە ڕاستگۆیی و دڵسۆزییەوە بووترێت و ئیش بکرێت بە ناوەڕۆکو داخوازییەکەی بە ئاشکراو بە نهێنی ئەوا شوێنەواری زۆر سوپاس کراوی دەبێت بەسەر تاکو کۆمەڵەوە لە هەموویان گرنگتر:

١ -کۆبوونەوەی ووشەو دەنگ کە بە هۆیەوە هێز وسەرکەوتن بۆ موسڵمانان دەستەبەر دەبێت بەسەر دوژمنانیاندا، چونکە هەموویان ئەوکاتە بەیەک دین دینداری دەکەن و یەک بیروباوەڕ پەیڕەو دەکەن هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَلا تَفَرَّقُوا﴾ {سورة آل عمران: ١٠٣}.

واتە: ئێوە هەمووتان دەست بگرن بە ئیسلامو قورئانەوە، وە پارچەپارچەیی و جیاوازی مەکەن، وە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ هُوَ الَّذِي أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً مَا أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ {سورة الأنفال: ٦٢-٦٣}.

واتە: خوای گەورە ئەو خوایەیە کە پشتیوانی تۆی کرد بەوەی کە سەرتی خست بەسەر بێ باوەڕاندا لە شەڕی بەدر، وە بە هۆی باوەڕدارانەوە وە دڵی ئەوس و خەزرەجی یەک خست بە هۆی باوەڕهێنانیانەوە کە پێشتر لە شەڕو کوشتارکردنی یەکتردا بوون، ئەگەر تۆ هەرچی هەیە لەسەر زەویدا بتبەخشیبایە بۆ ئەوەی دڵیان یەک بخەیت نەتدەتوانی دڵیان یەک بخەیت، بەڵام خوای گەورە دڵیانی یەک خست و ڕێکیانی خست، هەر خوای گەورە بەڕاستی بە دەسەڵاتو

كاربەجێیە.

وە جیاوازی لەبیرو باوەڕدا دەبێتە هۆی پارچەپارچەیی و کێشەو یەکتر کوژی وەکو خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ﴾ {سورة الأنعام: ١٥٩}.

واتە: ئەو کەسانەی دینەکەیان پارچە پارچە کردو بوون بە بەش بەشو تاقم تاقم ئەوا تۆ لەوان نیت لە هیچ شتێکدا ئەوان لە ڕێبازی تۆ دەرچوون.

وە دەفەرموێت:

﴿فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ﴾

{سورة المؤمنون: ٥٣}.

واتە: شوێن کەوتووانی پێغەمبەران (علیهم الصلاة والسلام) لەگەڵ ئەوەی دینەکەیان یەک بوو پارچە پارچەیان کردو بوون بەچەند گروپو تاقمێکەوە کە جیاوازو جۆراو جۆر بوون، پاشان هەر حیزبو تاقمیک بەوەی کە خۆی پێیەتی لە دین دڵخۆش و سەرسام بوون.

بۆیە هیچ شتێك خەڵکی یەك ناخاتو کۆیان ناکاتەوە تەنها بیروباوەڕی ئیمانو یەکخواپەرستی نەبێت کە ئەمەیش دەلالەت لەسەر کراوی (لا إله إلاّ الله) یە، وە تۆ پەند وەربگرە لەو حاڵەی کە عەرەبی تێدا بوو پێش ئیسلام، وە بزانە پاش ئیسلام چۆن گۆڕانو چییان بەسەردا هات.

٢ -دەستەبەر بوونی هێمنیو ئاسایشو دڵنیایی لە کۆمەڵگای یەکخواپەرستدا کەوا دینداری دەکەن بە ناوەڕۆکو داخوازی (لا إله إلاّ الله)، چونکە هەر یەک لە

ئەندامانی ئەو کۆمەڵگایە ئەوەی کە خوا حەڵاڵی کردووە وەری دەگرێتو دەیکات، وە واز دەهێنێت لەوەی کە خوای گەورە حەرامی کردووە لەسەری، وەکو کارلێک کردنێک لەگەڵ بیروباوەڕەکەی کەوا ئەمەی پێ دەڵێت، ئەویش دەست هەڵدەگرێتو واز دەهێنێت لە دەست دریژکردنە سەر خەڵکیو ستەم کردنو دوژمنایەتی، وە هاوکاری و خۆشەویستی و پشتیوانیو سەرخستنی یەکتری بۆ خوا جێگای ئەمانە دەگرێتەوە، وەکو ئیش کردنێك بە فەرمایشتی خوای گەورە:

﴿إنما المؤمنون إخوة﴾ {سورة الحجرات: ١٠}.

واتە: تەنها باوەڕداران برای یەکترن.

وە ئەم شتە بە ئاشکرا دەردەکەوێت لە حاڵی عەرەب لە پێش ئەوەی دینداری بکەن بە (لا إله إلاّ الله) وە لە پاش ئەوەی کە دەستیان کرد بە دینداری کردن بە (لا إله إلاّ الله) و موسڵمان بوون، پێش موسڵمان بوونیان دوژمنی یەکتری بوون، وە یەکتریان دەکوشتو شانازییان دەکرد بە کوشتنو بڕینو تاڵانی کردنی ماڵی یەکتری، بەڵام کاتێك موسڵمان بوون، بوون بە برای خۆشەویستی یەکتری وەکو خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾

{سورة الفتح: ٢٩}.

واتە: محمد(ﷺ) پێغەمبەرو نێردراوی خوای گەورەیە، ئەو هاوەڵانەیشی کە لەگەڵیدان(رضي الله عنهم) زۆر سەختو تووندن لە گەڵ کافراندا، وە زۆر بەسۆزو بەزەیین لە ناو خۆیاندا.

وه دەفەرموویێت:

﴿ وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا ﴾ {سورة آل عمران: ١٠٣}.

واتە: ئەی موسڵمانان ئێوە یادی بەخششی خوای گەورە بکەنەوە بەسەرتانەوە کاتێک کە ئێوە دوژمنی یەکتری بوون وە یەکتریتان دەکوشت، خوای گەورە دڵتانی یەک خستو بەهۆی بەخششی خوای گەورەوە ئێوەی (ئەوس و خەزرەج) بوون بە برای یەکتری.

٣ -بەدەست هێنانی سەروەری و جێنیشینی لەسەر ڕووی زەویدا، وە پاکی دین و دامەزراوی بەرامبەر شەپۆلی بیرو بۆچون و دەربڕاوە جیاوازو جۆراوجۆرەکان، هەروەکو خوای گەورە دەفەرموویێت:

﴿ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا ﴾

{سورة النور: ٥٥}.

واتە: خوای گەورە پەیمانی داوە بەوانەی کە باوەڕیان هێناوە و کردەوەی باشیان کردووە لە ئێوە کە بەجەخت لەسەرکراوی لەسەر زەویدا دەیانکات بە جێنیشینو سەروەر هەروەک چۆن ئەوانەی پێش ئێوەی کرد بە جێنشین، وە هەروەها ئەو ئایینی ئیسلامەی کە خوای گەورە ڕازی بووە بۆیان لەسەر زەویدا

بۆیان جێگیرو دامەزراو دەكات، وە لە پاش ترس‌و دڵەڕاوكێ بۆیان دەگۆڕێت بە ئەمنی‌و ئارامی بە مەرجێك كە بە تاك‌و تەنها من بپەرستن و هیچ هاوبەشێكم بۆ دانەنێن.

خوای گەورە بەدەستهێنانی ئەم داواكراوە بەرزانەی بەستۆتەوە بە پەرستنی خۆی بە تاك‌و تەنهایی بەبێ هاوبەش بڕیاردان بۆی كە ئەمە بریتییە لە ماناو ناوەڕۆك و داخوازی (لا إله إلاّ الله) .

٤ -بەدەست هێنانی ئارامی دەروونی و جێگیری مێشك بۆ هەركەسێك كە بڵێت: (لا إله إلاّ الله) و ئیش بكات بە داخوازییەكانی، چونكە یەك خوا دەپەرستێت‌و دەزانێت مەبەستی خوایەكەی چییە و بەچی ڕازی دەبێت ئەمیش جێبەجێیان دەكات، وە دەزانێت بەچی تووڕە دەبێت خۆی لێدوور دەخاتەوە، بە پێچەوانەی كەسێك كەچەند خوایەكی جۆراو جۆر دەپەرستێت هەریەكەیان مەبەستێكی هەیە پێچەوانەی مەبەستی ئەو خوایەی تری، وە هەڵسوڕانێكی هەیە پێچەوانەی هەڵسوڕانی ئەو خوایەی تری، هەروەكو خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ أَأَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴾ {سورة يوسف: ٣٩}.

واتە: ئایا چەند پەروەردگارو چەند خوایەكی جۆراو جۆر باشترە یان خوای تاك و تەنهاو بالادەس؟!.

هەروەها دەفەرموێت:

﴿ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ﴾ {سورة الزمر: ٢٩}.

واته: خوای گەورە نموونە بۆ مرۆڤی هاوبەش بڕیاردەر کە زیاتر لە خوایەکی هەیە دەهێنێتەوە بە بەندەیەک کە کۆمەڵێک خاوەنی هەیەو خزمەتی هەموویان دەکات و ماندوو دەبێت، کە هەریەکەیشیان جیاوازن لەوی تریان و ڕەوشتیان خراپە، و کەسیان لێی ڕازی نین، وە نموونە بۆ مرۆڤی یەکخواپەرست دەهێنێتەوە بە بەندەیەک کە یەک خاوەنی هەبێت ئەگەر خزمەتی بکات لێی ڕازی دەبێت، وە ئەگەر خزمەتی نەکات لێی دەبووڕێت، ئایا ئەم دوو نموونەیە وەک یەک وایە؟

پێشەوا ابن القیم (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرموێت:(ئەمە نموونەیەکە خوای گەورە هێناویەتیەوە بۆ هاوبەش بڕیاردەرو یەکخواپەرست، هاوبەش بڕیاردەر وەک بەندەیەک وایە کە کۆمەڵێک خەڵکی جیاوازو ڕق و کینە لێک بووی ڕەوشت خراپ خاوەنی بن، هاوبەش بڕیاردەر کە چەند خوایەکی جۆراوجۆر دەپەرستێت لێک چوێنراوە بە بەندەیەک کە مولکی کۆمەڵێک خەڵک بێت هەموویان ڕکابەری بکەن لە خزمەت کردنیدا ئەویش ناتوانێت ڕەزامەندی هەموویان بەدەست بهێنێت، وە مرۆڤی یەکخواپەرست کە بەتاکو تەنها خوای گەورە دەپەرستێت نموونەی وەکو بەندەیەک وایە کە یەک خاوەنی هەبێتو خۆی دابێتە دەستیەوە و مەبەستی بزانێتو ڕێگای ڕەزامەندی بزانێت، ئەمە لە پشووداندایە لەوەی کە کۆمەڵێک شەریک لەسەری ناکۆک بن، بەڵکو ئەم ساغە بۆ خاوەنەکەی بەبێ ئەوەی کێشەی تێدا بێت لەگەڵ نەرمو نیانیو سۆزو بەزەیی و چاکەی خاوەنەکەی بۆی، وە بەرژەوەندیەکانی هەڵدەسوڕێنێت ئایا ئەم دوو بەندەیە یەکسانن ؟![٣٦] .

٥ -بەرزی و پایە بڵندی بۆ ئەهلی (لا إلـه إلاّ الله) لە دنیاو قیامەتدا هەروەکو

---

(٣٦) (اعلام الموقعین: ١/١٨٧).

خوای گەورە دەفەرموویّت:

﴿حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ﴾ {سورة الحج: ٣١}.

واتە: لادەن لە پەرستنی جگە لە خوا و بەتەنها خوا بپەرستنو هاوبەشی بۆ بڕیار مەدەن، وەهەرکەسێك هاوبەش بۆ خوای گەورە بڕیار بدات وەك ئەوە وایە لە ئاسمانەوە بەربووبێتە خوارەوەو باڵندە پارچە پارچەی بکات وببیبات، یاخود با فڕێی بداتە شوێنێکی دوورو قوولّەوە (واتە: هەر کەسێك هاوبەش بڕیار بدات بۆ خوای گەورە کردەوەکانی بەتاڵ دەبێتەوە)، ئەم ئایەتە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە یەکخواپەرستی بەرزی و پایە بڵندییە، وە هاوبەش بڕیاردان نزمی و دابەزینو بەربوونەوەیە.

زانای پایەبەرز ابن القیم (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرموویّت:

(خوای گەورە باوەڕو یەکخواپەرستی چووانووە بەئاسمان لە بەرزی و پایە بڵندی و فراوانی و ڕێزدا کە جێگای بەرزبوونەوەو دابەزینێتی، هەیەتی دادەبەزێت بۆ زەوی و هەیە بۆی بەرز دەبێتەوە، وە هاوبەش بڕیاردەرو بێباوەڕی چووانووە بە بەرەوەبوو لە ئاسمان بۆ نزمترین جێگا لە ڕووی تەسکیو تەنگییەکی سەختەوە و ئازارێکی یەك لەسەر یەکو باڵندەیش ئەندامەکانی دەباتو پارچە پارچەی دەکات بەو شەیتانانەی چووانووە کە خوای گەورە دەنێرێتو دەیسووڕێنێتو بێزاری دەکاتو قورسی دەکات بۆ شوێنی لەناو چوونی، وە بایش فڕێی دەداتە شوێنێکی دووری قوولّ کە ئەمە هەواو ئارەزووەکەیەتی وای لێ

دەکات خۆی بخاتە نزمترینو خراپترین شوێنو دوورترین شوێن لە ئاسمانەوە[٣٧].

٦-پاراستنی خوێنو مالّ و ناموس، پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت:

﴿أمرت أن أقاتل الناس حتى يقولوا لا إله إلا الله فإذا قالوها عصموا مني دماءهم وأموالهم إلا بحقها﴾[٣٨].

واتە: فەرمانم پێ کراوە لە لایەن خوای گەورەوە کە کوشتاری خەڵکی بکەم هەتا دەڵێن (لا إله إلاّ الله)، وە ئەگەر ووتیان ئەوا خوێنو مالّیان لە من پارێزراو دەبێت تەنها بە مافی (لا إله إلاّ الله) نەبێت.

کە دەفەرموێت: (بحقها) مانای ئەوەیە کە ئەگەر ووتیان (لا إله إلاّ الله) وەڵنەستان بە جێبەجێ کردنی مافەکانی کە بریتییە لە جێبەجێکردنی داخوازییەکانی یەکخواپەرستی و دوور کەوتنەوە لە هاوبەش بڕیاردان و هەستان بەجێ بەجێ کردنی پایەکانی ئیسلام ئەوا خوێنو مالّیان پارێزراو نابێت، بەڵکو دەکوژرێنو مالّیان بە غەنیمە دەبرێت بۆ موسڵمانان، هەروەکو چۆن پێغەمبەر (ﷺ) و جێنیشینەکانی(رضي الله عنهم) ئاوایان لێیان کرد.

هەروەها ئەم ووشەیە (لا إله إلاّ الله) شوێنەواری گەورەی هەیە لەسەر تاک و کۆمەڵ لە پەرستن و هەڵسوکەوت کردن وئاداب و ڕەوشتەکان...

وبالله التوفيق ، وصلى الله وسلم على نبينا محمد وآله وصحبه أجمعين.

---

(٣٧) (إعلام الموقعين: ١٨٠) .

(٣٨) (رواه البخاري في الإعتصام: ٢١٧/١٣).

تەواو بووم لەوەرگێڕانی ئەم نامیلکە بەسوودە

لەڕۆژی شەممە

٣/جمادی الاخرة ١٤٢٤ك

بەرامبەر٢/٨/٢٠٠٣ز

والحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات

ناوەرۆك

بابەت	لاپەڕە
پێشەکی وەرگێڕ	
پێشەکی نووسەر	١٠
١-پلەو پایەی لا إله إلاّ الله	١٤
٢-فەزڵو گەورەیی لا إله إلاّ الله	١٨
٣-شیکردنەوەیو پایەکانیو مەرجەکانی	٢٢
٤-مانای لا إله إلاّ الله و ناوەرۆكو داخوازییەکەی	٢٧
٥-چ کاتێك ووتنی لا إله إلاّ الله سوود بە مرۆڤ دەگەیەنێت، وە چ کاتێك سوودی بۆی نییە.	٤٠
ئەوەی کە شێخ الاسلام ابن تیمیە فەرموویەتی	٤٣
ئەوەی کە شێخ محمد بن عبدالوهاب فەرموویەتی	٤٦
ئەوەی کە الحافظ بن رجب فەرموویەتی	٤٩
٦- شوێنەواری لا إله إلاّ الله	٥٥

لەم پەرتووکەدا ئەم بابەتانە بخوێنەوە .

* پلەو پایەی لاإله إلاّ الله .

* فەزڵ و گەورەیی لا إله إلاّ الله .

* شیکردنەوەی و پایەکانی و مەرجەکانی .

*مانای لا إله إلاّ الله و ناوەرۆك و داخوازییەکەی .

* چ کاتێك ووتنی لا إله إلاّ الله سوود بە مرۆڤەکان دەگەیەنێت و چ کاتێك سوودی بۆیان نییە .

- ئەوەی کە شیخ الإسلام ابن تیمیة فەرموویەتی .

- ئەوەی کە شیخ محمد بن عبد الوهاب فەرموویەتی .

- ئەوەی کە الحافظ ابن رجب فەرموویەتی .

* شوێنەواری لا إله إلاّ الله .

چاپەمەنی سیما - سلێمانی